

НУМІЗМАТИКА ФАЛЕРИСТИКА

INTERNATIONAL COIN TREND MAGAZINE

Нові монети України

Чи карбував монети
Федір Коріатович?

Історія Парфянського
царства в монетах

Медаль «За мужність
в охороні державного
кордону України»

Символіка Організації
українських націоналістів

Гас, динаміт та Нобелівські премії

Каталог монет Австрійської імперії

ISSN 1811-542X

9 771811 542003

СІЧЕНЬ — БЕРЕЗЕНЬ

1' 2008

Каталог: 15 €
Заказ каталога:
www.gmcoinart.de

GM GORNY & MOSCH

Giessener Münzhandlung
seit 1970

Аукцион

164/165

17–18 марта 2008 года

Античные монеты

Монеты Древней Греции, кельтов, римские, византийские лоты

Аукцион

166/167

18–20 октября 2008 года

Средние века и Новое время

На аукционе широко представлены российские монеты и медали: 1551 лотов (1450 монет, в т. ч. 66 пробных монет; 130 медалей) оцен. стоим. 1,6 млн евро), Польша (прибл. 100 шт.), Европа, колл. медалей (прибл. 500 шт. в т. ч. Карл Гетц), средневековая сицилийская колл. (прибл. 450 шт.).

Maximiliansplatz 20 • D – 80333 München
Tel& +49 089-24226430 • Fax +49 089-2285513
www.gmcoinart.de • info@gmcoinart.de

Часы работы: понедельник – пятница
10:00–13:00, 14:30–18:00

Зареєстровано
у Міністерстві України в справах преси
та інформації

Свідоцтво про реєстрацію KB 2322 від 05.11.1996 р.

Головний редактор

Максим Загреба

Заступники головного редактора:

В'ячеслав Онишук,

Раїса Яшшева-Омельянич

Редакційна колегія:

Валерій Дуров

Володимир Корнійчук

Олег Кривушенко

Пивоваров С. В., докт. істор. наук

Сергій Соколов

Дмитро Харітонов

Відповідальний редактор

Антоніна Богушко

Комп'ютерне макетування

Валентин Белічко

Здано до складання 15. 12. 2007

Підписано до друку 10. 02. 2008

Формат 60х90/8. Папір крейдований

Друк офсетний. Наклад 2000 пр.

Зам. 108

Виготовлення оригінал-макету
та друк видавництва «ЛОГОС»

Адреса для кореспонденції:

Максим Загреба

а/с 43, Київ-147, Україна, 02147

E-mail: numismat@i.kiev.ua

www.numismatics.kiev.ua

Контактні телефони:

(044) 517-3703

8(050) 33-11-550

8(050) 33-40-722

Редакція не завжди поділяє
погляди авторів публікацій.

За достовірність фактів, цифр,
точність імен та прізвищ
відповідають автори статей,
а за зміст рекламних матеріалів –
рекламодавець.

© Усі права захищені.
Передрук можливий лише
з дозволу редакції.

Нові монети України..... 2

Пам'ятна медаль «НумізMATика і фалеристика» 1997–2007..... 6

Шостопал А.
Чи карбував монети Федір Коріатович?..... 6

Карлов Є.
Історія Парфянського царства у пам'ятках нумізматики.
Династія Аршакидів..... 8

Пахолко С., Мартин О.
Фалеристичні пам'ятки українських гімназій професора
І. П. Филипчика (1871–1945) у Дрогобицькому краєзнавчому музеї..... 16

Лазаренко В.
Історія створення медалі «За мужність в охороні
державного кордону України»..... 18

Кучерук О.
Символіка Організації українських націоналістів..... 22

Барнштейн В., Тимінський В.
Газ, динаміт та Нобелівські премії..... 28

Лазаренко В.
Ювілейна медаль «50 років Радянській міліції»..... 34

Монети Австрійської імперії. Фердинанд V (1835–1848 рр.)..... 37

*Монети Австрійської імперії.
Королівство Ломбардія та Венеція (1822–1862 рр.)..... 41*

Оголошення колекціонерів..... 46

Книжкова крамниця..... 33, 48

Нові монети України

Национальный банк Украины информирует

В публикациях Национального банка Украины рассказывается о новых памятных монетах Украины. Дается краткая информация об исторических событиях, которым посвящены монеты, их описание и технические характеристики, сведения об авторах эскизов и гипсовых моделей.

National Bank of Ukraine informs

Publications of the National Bank of Ukraine give information about the new memorable coins of Ukraine. Brief information about historical events reflected by the coins, their description and technical parameters, data about the authors of sketches and Paris plaster models are given.

Die Nationalbank der Ukraine informiert

In den Veröffentlichungen der Nationalbank der Ukraine handelt es sich um neue Gedenkmünzen der Ukraine. Es werden kurze Informationen ueber die historischen Ereignisse, denen die Muenzen gewidmet sind, ihre Beschreibung und technische Charakteristik sowie ueber die Autoren der Skizzen und Gipsmodelle gegeben.

Голодомор — геноцид українського народу

Национальний банк України ввів у обіг 23 листопада 2007 року пам'ятні монети "Голодомор — геноцид українського народу" номіналами 20 та 5 гривень, присвячені пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років.

Монету номіналом 20 гривень виготовлено із срібла, категорія якості — "спеціальний анциркулейтед", маса в чистоті — 62,2 г, діаметр — 50,0 мм, тираж — до 10 000 штук. Гурт монети — секторальне рифлення.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено з нейзильберу, категорія якості — "спеціальний анциркулейтед", маса — 16,54 г, діаметр — 35,0 мм, тираж — 75 000 штук. Гурт монети — рифлений.

Монети виготовлені з використанням технології патинування.

На аверсі монети в центрі зображено дівчинку з колосками в руках, яка стоїть на стерні, по боках від неї — гілки калини. Унизу розміщено малий Державний Герб України (ліворуч), рік карбування монети 2007 (праворуч) та півколом написи: на монеті зі срібла — **ДВАДЦЯТЬ 20 ГРИВЕНЬ**, позначення металу, його проби — **Ag 925**, маса в чистоті — **62,2**; на монеті з нейзильберу — **П'ЯТЬ 5 ГРИВЕНЬ** та на обох монетах півколом напис — **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**.

На реверсі монет на тлі запалених свічок зображено хрест з лелекою всередині та по колу розміщено написи: **ГОЛОДОМОР — ГЕНОЦИД УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, 1932 ПAM'ЯТАЙМО! 1933**.

Авторська розробка — Анатолій Гайдамака, Петро Дроздовський, Микола Обезюк.
Художник — Микола Кочубей.
Скульптори — Роман Чайковський, Володимир Атаманчук, Володимир Дем'яненко.

200 років курортам Криму

Національний банк України ввів у обіг 28 листопада 2007 р. ювілейну монету “200 років курортам Криму” номіналом 5 гривень, присвячену 200-річчю кримської наукової курортології, яка поклала початок освоєнню курортних багатств Криму. Одним з головних лікувальних ресурсів півострова, який привернув увагу як вчених медиків, так і представників державної влади, є сакські лікувальні грязі, перші кроки з вивчення лікувальних властивостей яких були зроблені на початку XIX століття.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість – “спеціальний анциркулейтед”, маса – 16,54 г, діаметр – 35,0 мм, тираж – 35 000 штук. Гурт монети – рифлений.

На аверсі монети розміщено напис півколом: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, під яким – малий Державний Герб України, зображено сучасний санаторій на тлі мальовничої природи Південного узбережжя Криму та написи – **5 ГРИВЕНЬ / 2007**.

На реверсі монети ліворуч зображено хіміка Фелікса Де Серра (який у 1807 році здійснив перший аналіз сакських грязей) на тлі озера, угорі праворуч – бювет, під яким напис – **1807/РІК/САКСЬКІ ОЗЕРА**, а також герб Автономної Республіки Крим. Угорі півколом розміщено напис: **ПОЧАТОК ОСВОЄННЯ КУРОРТІВ КРИМУ**.

Художник і скульптор – Святослав Іваненко.

90-річчя утворення першого Уряду України

Національний банк України ввів у обіг 27 грудня 2007 року ювілейну монету “90-річчя утворення першого Уряду України” номіналом 2 гривні, присвячену першому Уряду України – Генеральному секретариату, який діяв з 15 червня 1917 року до 9 січня 1918 року. Першим документом, який певною мірою визначив програму діяльності уряду, стала Декларація Генерального секретариату, розроблена за участю і під керівництвом В. Винниченка. Підставою для підготовки зазначеної Декларації став I Універсал, який урочисто проголосував новий лад вільної автономної України, у якій “одніні самі будемо творити наше життя”.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість карбування – “спеціальний анциркулейтед”, маса – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж – 35 000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в картуші зображено малий Державний Герб України, розміщено стилізовану композицію з фрагментів банкнот того часу, на яких – атрибути-символи тогочасних галузей промисловості і культури держави та написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ / БАНК / УКРАЇНИ / 2 ГРИВНІ / 2007**.

На реверсі монети зображено портрет Володимира Винниченка (праворуч), композицію зі стилізованим орнаментом (ліворуч), розміщено написи: **КИЇВ, / 1917 РІК / ПЕРШИЙ / УРЯД / УКРАЇНИ / 90 РОКІВ** (ліворуч), та **ВОЛОДИМИР / ВИННИЧЕНКО / ГОЛОВА / УРЯДУ** (праворуч).

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.

Скульптори – Володимир Атаманчук, Володимир Дем’яненко.

Василь Стус

Національний банк України, продовжуючи серію “Видатні особистості України”, ввів у обіг 8 січня 2008 року ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену громадському діячеві, перекладачу, літературознавцю, поету трагічної долі, твору якого перекладено багатьма мовами світу – Василю Семеновичу Стусу (1938–1985). Невтомний борець за права людини Василь Стус – член (у 1979–1980 роках – голова) Української гельсінської групи захисту прав людини.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість карбування – “спеціальний анциркулейтед”, маса – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж – 35 000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети на дзеркальному тлі угорі півколом розміщено напис **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, під яким – малий Державний Герб України, зображено стилізовану композицію, що символізує шлях до незалежності, унизу написи: **2008 / 2 / ГРИВНІ**.

На реверсі монети зображено портрет Василя Стуса на тлі стилізованої мозаїки Алли Горської “Жінка-птаха”, праворуч від якого півколом розміщено напис **ВАСИЛЬ СТУС**.

Художник і скульптор – Володимир Атаманчук.

Скорпіон

Національний банк України, продовжуючи серію “Знаки зодіаку”, ввів у обіг 17 грудня 2007 року пам’ятну монету “Скорпіон” номіналом 2 та 5 гривень, присвячену сузір’ю Скорпіона.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено із золота 999,9 проби, якість – “спеціальний анциркулейтед”, маса – 1,24 г, діаметр – 13,92 мм, тираж – 10 000 штук. Гурт монети гладкий.

На аверсі монети розміщено круг, діагонально поділений на сектори, які символізують такі чотири стихії, як земля, повітря, вода, вогонь; у центрі круга – стилізоване зображення сонця. Ліворуч від круга – малий Державний Герб України, праворуч – рік карбування монети **2007**, позначення металу, його проби **Au 999,9**, маси **1,24**; по колу монети – написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **2 ГРИВНІ** (унизу).

На реверсі монети розміщено стилізоване зображення Скорпіона в оточенні зірок, між якими – символ знака зодіаку.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.
Скульптори – Володимир Дем’яненко, Святослав Іваненко.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено зі срібла 925 проби, якість – “пруф”, маса в чистоті – 15,55 г, діаметр – 33,0 мм, тираж – 15000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в центрі круга розміщено стилізоване зображення сонця, ліворуч, праворуч, а також угорі й унизу від якого – чотири освітлені ним кулі, що символізують пори року. Ліворуч від круга – малий Державний Герб України, праворуч – рік карбування монети **2007**, позначення металу, його проби **Ag 925**, маси в чистоті **15,55**; по колу монети – написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **5 ГРИВЕНЬ** (унизу).

На реверсі монети розміщено стилізоване зображення скорпіона в оточенні зірок, ліворуч від якого – обриси сузір’я, унизу – символ знака зодіаку, праворуч – стилізований напис **СУЗІР’Я/ СКОРПІОНА**.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.
Скульптори – Володимир Дем’яненко, Анатолій Дем’яненко.

Стрілець

Національний банк України, продовжуючи серію “Знаки зодіаку”, ввів у обіг 17 грудня 2007 року пам’ятну монету “Стрілець” номіналом 2 та 5 гривень, присвячену сузір’ю Стрільця.

Монету номіналом 2 гривні виготовлено із золота 999,9 проби, якість – “спеціальний анциркулейтед”, маса – 1,24 г, діаметр – 13,92 мм, тираж – 10 000 штук. Гурт монети гладкий.

На аверсі монети розміщено круг, діагонально поділений на сектори, які символізують такі чотири стихії, як земля, повітря, вода, вогонь; у центрі круга – стилізоване зображення сонця. Ліворуч від круга – малий Державний Герб України, праворуч – рік карбування монети **2007**, позначення металу, його проби **Au 999,9**, маси **1,24**; по колу монети – написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **2 ГРИВНІ** (унизу).

На реверсі монети розміщено стилізоване зображення Стрільця в оточенні зірок, між якими – символ знака зодіаку.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.
Скульптори – Володимир Дем’яненко, Святослав Іваненко.

Монету номіналом 5 гривень виготовлено зі срібла 925 проби, якість – “пруф”, маса в чистоті – 15,55 г, діаметр – 33,0 мм, тираж – 15000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в центрі круга розміщено стилізоване зображення сонця, ліворуч, праворуч, а також угорі й унизу від якого – чотири освітлені ним кулі, що символізують пори року. Ліворуч від круга – малий Державний Герб України, праворуч – рік карбування монети **2007**, позначення металу, його проби **Ag 925**, маси в чистоті **15,55**; по колу монети – написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ** (угорі), **5 ГРИВЕНЬ** (унизу).

На реверсі монети розміщено стилізоване зображення стрільця в оточенні зірок, ліворуч від якого – обриси сузір’я та символ знака зодіаку, праворуч – стилізований напис **СУЗІР’Я/ СТРІЛЬЦЯ**.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.
Скульптори – Володимир Дем’яненко, Володимир Атаманчук.

Рік Пацюка

Національний банк України, продовжуючи серію "Східний календар", ввів у обіг 3 січня 2008 року пам'ятну монету "Рік Пацюка" номіналом 5 гривень, присвячену року Пацюка, одній з тварин східного календаря, який засновано на дванадцятирічному циклі Юпітера – найбільшій планеті Сонячної системи.

Монету виготовлено із срібла 925 проби, якість – "пруф", маса в чистоті – 15,55 г, діаметр – 33,0 мм, тираж – 15 000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети в оточенні стилізованого рослинного орнаменту розміщено написи: **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК / УКРАЇНИ / 5 / ГРИВЕНЬ**; угорі – малий Державний Герб України, унизу – рік карбування монети **2008**, а також позначення металу, його проби – **Ag 925**, маси в чистоті – **15,55**.

На реверсі монети в оточенні стилізованого рослинного орнаменту зображено в лубочному стилі пацюка (око його оздоблено діамантом масою 0,01 карата). Над цією композицією і під нею розміщено абрисні фігурки всіх 12 символів східного календаря.

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.
Скульптор – Анатолій Дем'яненко.

Лев Ландау

Національний банк України, продовжуючи серію "Видатні особистості України", ввів у обіг 18 січня 2008 року ювілейну монету номіналом 2 гривні, присвячену видатному фізику-теоретику, лауреатові Нобелівської премії (1962) Льву Давидовичу Ландау (1908 – 1968), який зробив значний внесок майже в усі розділи теоретичної фізики. Автор класичної праці про діамagnetизм вільних електронів, теорії надплинності рідкого гелію та багатьох інших. У Харкові Лев Давидович керував теоретичним відділом Українського фізико-технічного інституту, одночасно завідував кафедрами теоретичної фізики в Харківському інженерно-механічному інституті та Харківському університеті, створивши передову школу радянської теоретичної фізики.

Монету виготовлено з нейзильберу, якість карбування – "спеціальний анциркулейтед", маса – 12,8 г, діаметр – 31,0 мм, тираж – 35 000 штук. Гурт монети рифлений.

На аверсі монети угорі півколом розміщено напис **НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ**, між яким – малий Державний Герб України, стилізована композиція – функція розподілу електронів та іонів у неізотропній плазмі на тлі сонця, унизу написи: **2 ГРИВНІ / 2008**.

На реверсі монети зображено портрет Льва Ландау та вертикально розміщено написи: **ЛЕВ ЛАНДАУ** (ліворуч), **1908 – 1968** (праворуч).

Художники – Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук.
Скульптор – Володимир Дем'яненко.

*Усі монети та медалі відкарбовано на Монетному дворі Національного банку України.
За Розпорядженням НБУ від 08.06.2000 р. на пам'ятних монетах України розміщується логотип Монетного двору України.*

Пам'ятні монети України є дійсними платіжними засобами України і обов'язкові до приймання без будь-яких обмежень за їх номінальною вартістю до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

Пам'ятні монети із дорогоцінних металів реалізуються в Україні і за кордоном за колекційною ціною.

Пам'ятна медаль «Нумізмати́ка і фалеристика» 1997—2007

На честь десятиріччя журналу «Нумізмати́ка і фалеристика» Монетним двором України на замовлення редакції журналу відкарбовано пам'ятну медаль.

На лицьовому боці медалі у центрі зображено середньовічну монету, на яку накладено зображення лупи, на ручці якої дата — 2007. У верхній частині півколом напис — **ВЕСЬ СВІТ МОНЕТ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА**, який є частиною девізу журналу:

*Весь світ монет та їх характеристика
В журналі «Нумізмати́ка і фалеристика»*

Праворуч розташовано позначення металу та його проби **Ag-925**, маса в чистоті **31,1** та логотип Монетного двору України.

У нижній частині зображення розташований напис у три рядки: **www.numismatics.kiev.ua / ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС / 48409**.

На зворотній стороні медалі, у центрі, в обрамленні декоративного орденського ланцюга розміщено логотип журналу «Нумізмати́ка і фалеристика» та дату виходу першого номеру — **1997**. Над логотипом розміщено зображення афінської тетрадрахми.

Гурт медалі гладкий, діаметр — 39 мм, якість виготовлення — **PROOF**.

Наклад — 200 шт., з яких 20 шт. позолочено.

Художник та скульптор — Святослав Іваненко.

Чи карбував монети Федір Коріатович?

Анатолій Шостопал (Черкаси)

Відкриття монети Костянтина Коріатовича з написом “**PODOLI**”, Поділля [1], відкинуло будь-які сумніви щодо карбування монет на подільських землях у XIV ст. У попередньому номері журналу [2] О. Погорільцем і Р. Саввовим проведено порівняльну характеристику семи віднайдених монет Костянтина і зроблено спробу пояснити зображення на унікальній монеті, яку, як вважають, карбував Федір Коріатович, молодший брат і співправитель Костянтина. При цьому автори зазначеної статті стверджують версію про карбування даної монети від імені Федора, тоді як в попередній статті [3] певні сумніви висловлювалися.

Розглянемо деякі аспекти цього питання. Монета походить із скарбу, знайденого у с. Сосниці Чернігівської області ще в 1911 р., переважно більшість якого складала монети київського князя Володимира Ольгердовича (1362—1395) [4]. Думка, висловлена на користь карбування даної монети подільським князем Федором Коріатовичем, базувалася на подібності зображень двоярусного хреста на монеті і на печатці Федора, що була привішена до грамоти названого князя. До нашого часу печатка не збереглася, а відома з прорисовки, зробленої ще в кінці XVI ст. Зображення лицьової сторони монети не знаходило аргументованого пояснення і враховувалося менше. Як бачимо (рис. 1) там прокарбовано: зверху корона, по середині дві латинські літери готичної форми, внизу три маленькі кільця, подібні кільцям, що зображувалися на “руських” квартниках, карбованих у Львові у другій половині XIV ст.

Можливі два варіанти пояснення зображень кільця. Перший — кільця певною мірою копіювалися з галицько-руських монет, наскільки давало можливість поле монети. На монеті, що розглядається, їх три. Тоді як на квартниках — від семи (монети Казимира Великого, Людовіка Угорського) до дев'яти (монети Владислава Опольського), розмішених навколо літери в центрі монети (рис. 2). При цьому не враховувалися кільця, які разом з чотирма півдугами виступають як елементи оздоблення. У другому варіанті можна припустити: цими трьома кільцями визначався номінал монети, а саме — 3 денарії. Вперше зазначений номінал у Польському королівстві було від карбовано приблизно у 1360 р. при Казимирі Великому і дорівнював половині квартника, або 1 краківського гроша та отримав назву третяк, тернарій [5]. Значну кількість тернаріїв, або як їх називали — малих квартників, було випущено при Владиславі Ягелло у Кракові в 1393—1414 рр. Але вони вже дорівнювали 1/6 празького гроша. На них з однієї сторони зображувався хрест, подібний хресту, поданому на монеті, яку приписують Федору Коріатовичу [5]. Даний тип хреста з двома поперечними перекладинами в науковій літературі отримав назву “патріаршого” [6]. На — монетах Угорського королівства протягом століть такий хрест присутній як самостійний знак, або як один із основних елементів більш складного герба.

Зображення хреста у різних варіантах було поширене і серед литовського князівського роду Гедиміновичів [7]. У Великому князівстві Литовському в 1388—1392 рр. відкарбовано декілька типів монет, на одній стороні яких

1 (збільшено)

присутній патріарший хрест. Спочатку вони відповідали 1/3—1/4 празького гроша, — міжнародної монети того часу, але дуже швидко через зниження проби і ваги, їх вартість зменшилася до 1/10 гроша [7].

Таким чином можна провести певні паралелі між польськими, угорськими, литовськими монетами і монетою, яку приписують Федору Коріатовичу.

О. Погорілець і Р. Саввов аргументовано довели, що родовим гербом Коріатовичів було зображення Юрія-зміборця [3]. Навряд чи Федір міг змінити родовий герб. Скоріш за все зображення хреста пояснюється неможливістю розміщення на монеті такого малого діаметру зображення вершника на коні — Юрія-зміборця. Тому й було розміщено символ, зрозумілий для християнського світу, — патріарший хрест. Хоча він і відрізняється від хрестів, зображених на литовських та польських монетах, але може свідчити про певні родинні зв'язки з литовським родом Гедиміновичів.

Повернемося до розгляду лицьової сторони монети. Вище трьох кілець зображено дві літери під короною. Для європейських середньовічних монет, особливо дрібних номіналів, часто характерне зображення в центрі поодиноких літер. У більшості випадків це були ініціали — початкові літери імен правителів-емітентів монет. Рідше проставлялася перша літера назви міста, в якому карбувалася монета. Інколи такі літери на монетах сьогодні не знаходять пояснень.

У нашому випадку дві літери означають ім'я правителя, оскільки зверху над ними зображено корону. Для порівняння можна навести "руський" кварталник Владислава Опольського, на якому корона відсутня, оскільки Владислав Опольський не був повноправним правителем галицької землі, а являвся намісником короля Людовіка Угорського (рис. 3). Можна стверджувати — на монеті князівська корона. Вона відрізняється від королівської корони, зображеної на празьких або краківських грошах. Особливо це добре видно під час порівняння зображення корони на даній монеті і корони, зображеної на півгрошах Владислава Ягелло, карбованих у Польщі (рис. 4).

Що ж за літери зображено на монеті? О. Погорілець і Р. Саввов серед кількох варіантів зупинилися на С та О, залишивши питання розшифровки цих літер відкритим. При цьому правильно було зазначено, що на тій стороні монети, де зображено літери, слабо відбілося негативне зображення іншої сторони [2]. Але висновок, що таке негативне зображення сталося через потрапляння в один із штемпелів попередньо карбованої монети, зроблено невірно. Адже тоді б елементи негативного зображення літер і корони мали б бути і на тій стороні, де зображено хрест. Такі ознаки, коли на зворотній стороні монет можна розгледіти негативне зображення лицьової сторони, і навпаки, пояснюється технологією карбування того періоду. Адже тогочасні монетні кружки були занадто тонкими, а удар

по них — занадто сильний. Яскравим прикладом такого карбування є монети XII—XIV ст., так звані брактеати.

На монеті, яку розглядаємо, перша літера С читається чітко. У готичному варіанті її можна сприйняти як G. Але друга літера через негативне зображення іншої сторони монети прокарбувалася не повністю. Дійсно вона подібна на О, але можливо це і D.

Тоді С і D скоріш за все можуть являтися першими літерами від Constantin Dux — Костянтин князь, Constantin Dominus — Костянтин господар. Але у другому варіанті слід було б зазначити господарем яких земель він є. У першому варіанті — зображення корони підтверджує князівський титул, виражений літерою D.

До речі, як правильно зазначають О. Погорілець та Р. Саввов, зображення корони на півгроші Костянтина Коріатовича (з написом PODOLI) подібне зображенню корони на розглядуваній монеті, і скоріш за все обидві монети було відкарбовано на одному монетному дворі [2]. Це може підтвердити версію що й названий вище півгрош на зворотній стороні несе такі самі ініціали [1].

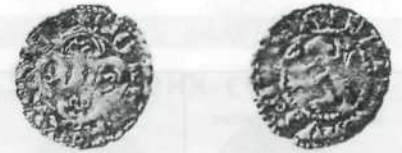
Таким чином, підсумовуючи викладене, можна припустити, що монета, яку приписували Федору Коріатовичу, скоріш за все була відкарбована Костянтином Коріатовичем. Можливо від імені двох братів — Костянтина і Федора. Тільки ім'я молодшого брата заховане за його особистим знаком. У нашому випадку це патріарший хрест особливої конфігурації. За метрологічними даними — 0,6 г, 600 проба срібла, — вона могла привертватися половині "подільського полугрошика", а за номіналом ставати в один ряд з тернаріями, карбованими в Польщі, або з монетами Великого князівства Литовського.

Постає питання — як дана монета співвідносилася з монетами Володимира Ольгердовича, серед маси яких була знайдена? За вагою вона близька до першого типу монет Володимира Ольгердовича (княжий знак — плетінка). Хоча з часом вага цих монет зменшилася від 0,58—0,60 г до 0,30—0,32 г [4]. Верхня дата їхнього карбування обмежується 1386 р. [4]. Тоді як випуск монети, яку ми розглядаємо, можливий лише після наведеної дати. Можна припустити що Володимир Ольгердович розпочав карбування монет значно пізніше від початку свого правління в Києві і його монети різних типів карбувалися непослідовно, змінюючи один вид іншим, а одночасно. Тоді три типи монет (крім брактеатів), які виділив М.Ф. Котляр [4], можуть являтися різними номіналами.

Це лише гіпотези, які потребують детальнішого вивчення та уточнення. Відповіді на поставлені питання дадуть нові знахідки монет, карбованих на теренах України, зокрема і на подільських землях.

2

3

4

Список літератури

1. Шостопап А. Монети XIV ст. Карбовані на Поділлі. // Нумізмати́ка і фалеристика. — 2007. — № 3. — С. 24.
2. Погорілець О., Саввов Р. Про нові знахідки монет Подільського князівства. // Нумізмати́ка і фалеристика. — 2007. — № 4. — С. 30—31.
3. Погорілець О., Саввов Р. Монета подільського князя Костянтина. // Нумізмати́ка і фалеристика. — 2004. — № 3. — С. 24—29.
4. Котляр Н. Ф. Монеты Владимира Ольгердовича. // Нумизматика и сфрагистика. — К., 1971. — С. 42—67, 52—58.
5. Jozek Andrzej Szwaagrzyk. Pieniadz na ziemiach polskich X—XX w. — Wrocław, 1990. — P. 55, 70—71.
6. Фенглер Х., Гироу Г., Унтер В. Словарь нумизмата. — М., 1993. — С. 146.
7. Гулецкі Д., Грамы́ка А., Крываручка А. Манеты Беларусі да 1707 года. — Мінськ, 2007. — С. 50, 37—38.

Історія Парфянського царства у пам'ятках нумізматики

Династія аршакидів

Євген Карлов (Лисичанськ)

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
1. Аршак Вождь племені парнів 247 р. до н. е. Правив декілька місяців.	Дата та місце народження невідомі. Загинув під час бою у 247 р. до н. е. Місце смерті та вік невідомі.	Вождь кочового племені парнів. Спільно з братом скоїв раптовий набіг на Парфію та оволодів країною, віднявши владу у парфянського сатрапа Андрагора у 247 р. до н. е.		Брат – Тірідат I (247–211 рр. до н. е.).
2. Тірідат I (Аршак II) Вождь племені парнів. Прийняв ім'я Аршак II, яке надалі було тронним ім'ям всіх парфянських царів. 247–211 рр. до н. е. Правив 35 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 211 р. до н. е. 	Після захоплення Парфії і загибелі брата Аршака підкорив сусідню Гирканію. У 237 р. до н. е. сирійський цар Селевк I виступив проти парфян, але зазнав поразки.	Зайняв трон після загибелі брата Аршака.	Брат – Аршак (?–247 рр. до н. е.). Син – Артабан (211–191 рр. до н. е.).
3. Артабан I 211–191 рр. до н. е. Правив 20 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 191 р. до н. е.	У 209 р. до н. е. Антіох III вторгся в Парфію і захопив Гекатомпіль. Артабан I відступив зі своєю армією у Гирканію. Антіох III вивів свою армію на рівнини Гирканії та оволодів царським містом Тімбраксой та, після облоги, містом Сірінкс. Артабан I вступив у переговори з Антіохом та визнав над собою його верховну владу, зберігши свої володіння та царський титул на правах союзника держави Селевкідів.	Успадкував владу від батька Тірідата I.	Батько – Тірідат I (247–211 рр. до н. е.).
4. Пріапат 191–176 рр. до н. е. Правив 15 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 176 р. до н. е.	У 190 р. до н. е. Антіох III зазнав поразки від війська Римської імперії під Магнезією. Скориставшись цим Пріапат оголосив про свою незалежність від Селевкідів і розпочав завоювання сусідньої з Парфією Мідії. Оволодів грецькою колонією Апамеєю.		
5. Фраат I 176–171 рр. до н. е. Правив 5 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 171 р. до н. е.	Продовжив розпочате Пріапатом завоювання Мідії.		
6. Мітрідат I 171–138 рр. до н. е. Правив 33 роки	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 138 р. до н. е. 	На кінець 140 р. до н. е. парфяни оволоділи Мідією та просунулися до кордонів Месопотамії. Сирійський цар Деметрій II здійснив декілька походів у Мідію, але був розгромлений та потрапив у полон, після чого Мітрідат I захопив Еліманду та Персідю. 		Син – Фраат I (138–128 рр. до н. е.).

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
<p>7. Фраат II</p> <p>138—128 рр. до н. е. Правив 10 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Загинув у 128 р. до н. е.</p>	<p>На початку 130-х років Фраат II вів війну у Месопотамії та оволодів її найважливішими центрами – Селевкією та Вавилоном. Сирійський цар Антіох VII намагався повернути Месопотамію. Спочатку парфянці потерпіли поразку у трьох баталіях і відступили з Вавілоном. Проте, коли Антіох розташував свою армію у горах на зимівлю країну охопило повстання, сирійці були знищені і сам Антіох загинув. Фраат II повністю оволодів Месопотамією, але у 128 р. до н. е. загинув у бою з кочівниками – саками.</p> 	<p>Успадкував владу від батька Мітрідата I</p>	<p>Батько – Мітрідат I (171—138 рр. до н. е.). Дядько – Артабан II (128—123 рр. до н. е.).</p>
<p>8. Артабан II</p> <p>127—123 рр. до н. е. Правив 4 роки</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 123 р. до н. е.</p>	<p>Артабан II не зміг примусити кочівників, які вторгнулися в його країну, забратися у свої степи. У 124 р. до н. е. він отримав смертельну рану під час бою з тохарами і наступного року помер.</p>	<p>Зайняв трон після загибелі племінника Франта II.</p> 	<p>Племінник – Фраат II (138—128 рр. до н. е.). Син – Мітрідат II (123—87 рр. до н. е.).</p>
<p>9. Мітрідат II</p> <p>123—87 рр. до н. е. Правив 35 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 87 р. до н. е.</p>	<p>Успадкував державу від батька у стані повної анархії. Насамперед уклав мир з саками. Створив кінне ополчення для боротьби з кочівниками. Створив замість важкої піхоти загони одягнених у броню вершників. Здійснивши таким чином військову реформу поновив війну з саками та примусив їх у 115 р. до н. е. визнати свою владу. У 120 р. до н. е. підкорив царство Іюспасину, а потім Елімаїду та Персиду. Отримав декілька перемог над вірменами. У 90 р. до н. е. переміг правителя Келесирії та Фінікії Антіоха X. У 88 р. до н. е. став правителем Дамаска.</p> 	<p>Успадкував владу від батька Артабана II.</p> 	<p>Батько – Артабан II (127—123 рр. до н. е.).</p>
<p>10. Готарз I</p> <p>91—81 рр. до н. е. Правив 10 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Вів важку війну з вірменським царем Тіграном II. У 88 р. вірмени захопили Мідію, а у 85 р. до н. е. під їх владу перейшла вся Месопотамія. Готарз I зберіг тільки Центральне Двуріччя з Вавілоном, після чого проти нього виступив претендент на престол Ород I.</p> 	<p>Отримав владу від батька Мітрідата II.</p>	<p>Імовірно, батько – Мітрідат II (123—87 рр. до н. е.).</p>

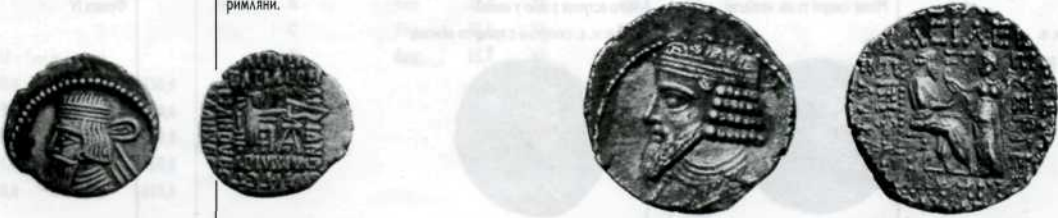

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
<p>11. Ород I</p> <p>80—77 рр. до н. е. Правив 3 роки</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>У 81—80 рр. до н. е. захопив владу виступивши проти Орода I.</p> 	<p>Оголосив себе царем.</p> 	
<p>12. Синатрук</p> <p>77—70 рр. до н. е. Правив 7 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі. Помер у 70 р. до н. е.</p>	<p>Довгі роки провів у полоні у кочівників – сакарауків.</p>	<p>Змійов Орода I як представник більш давньої гілки роду Аршакидів.</p>	<p>Батько – Мітридат I (171—128 рр. до н. е.).</p>
<p>13. Фраат III</p> <p>70—57 рр. до н. е. Правив 13 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Вбитий синами Мітридатом III та Ородом II у 57 р. до н. е. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>Під час правління Франта III римляни завоювали Сирію і стали західними сусідами Парфії</p> 	<p>Успадкував владу від батька.</p>	<p>Батько – Синатрук I (77—70 рр. до н. е.).</p>
<p>14. Дарій</p> <p>70 р. до н. е.</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Принц з династії Аршакидів, сатрап Мідії. Захопив Парфянський трон після вступу на нього Фраата III. Мав успішне, але коротке правління, після чого Фраат повернув собі спадщину</p>		
<p>15. Мітридат III</p> <p>57—54 рр. до н. е. Правив 3 роки</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Парфянська знать скинула Мітридата III за його жорстокість. Але він не скорився, втік у Римську Сирію, набрав там військо і почав війну з братом. Грецьке населення Месопотамії підтримало Мітридата III і він швидко оволодів Месопотамією та примусив Орода II відступити в Парфію. У 54 р. до н. е. захоплений у полон і страчений.</p> 	<p>Був оголошений царем після вбивства батька Франта III</p>	<p>Батько – Фраат III (70—57 рр. до н. е.). Брат – Фраат IV (38 р. до н. е. —2 р. н. е.)</p>
<p>16. Ород II</p> <p>57—37 рр. до н. е. Правив 20 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Вбитий за наказом сина Франта IV у 37 р. до н. е. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>Опираючись на вірних східних сатрапів Верни перейшов у наступ та захопив найважливіші міста Давурчя – Селевкію та Вавілон, захопивши царя Мітридата. За часів правління Орода II столицею держави стало невеличке місто Ктесифон на східному березі річки Тигр, неподалік Селевкії. Почалися Римсько-Парфянські війни. У 53 р. до н. е. римський тріумвір Красс зазнав поразки від парфян. У 51 р. до н. е. почалося парфянське вторгнення в Сирію.</p>	<p>Успадкував владу від батька.</p>	<p>Батько – Фраат III (70—57 рр. до н. е.). Брат – Фраат IV (38 р. до н. е. —2 р. н. е.)</p>

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
<p>17. Пакар I</p> <p>51—38 рр. до н. е. Правив 13 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Загинув у бою поблизу Гіндар. Вік невідомий.</p>	<p>У 51 р. до н. е. парфяни вторглися в Сирію. Гай Кассій, полководець Красса, відкинув їх від Антіохії і парфянська армія відступила за Єфрат. У 40 р. до н. е. почалася нова війна з Римом. Парфяни знову вторглися до Сирії та оволоділи Апамеєю і столицею Сирії Антіохією, Сидоном, Птолемаїдою та Єрусалимом. У 38 р. до н. е. полководець Антонія Публій Вентидей розгромив Пакара I поблизу Гіндаря. Цар та цвіт парфянської армії були знищені.</p>	<p>Соправитель Орода II.</p>	<p>Батько – Ород II (57—37 рр. до н. е.).</p>
<p>18. Фраат IV</p> <p>38 р. до н. е. — 2 р. н. е. Правив 40 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Вбитий своїм улюбленим сином та спадкоємцем Фраатом V. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Ставши царем відразу ж наказав убити усіх своїх зведених братів (Ород II мав 30 синів), після чого наказав умертвити батька. Проти Фраата IV повстала Мідія і він почав запеклу боротьбу із заколотниками. У 36 р. до н. е. на Парфію напала величезна армія Антонія, але похід римлян виявився невдалим і цар поновив контроль над Мідією. У 30 р. до н. е. Фраат IV був змушений залишити Ктесифон та втікти у Північно-Східні області Парфії, а його трон зайняв Тіридат II. Набравши військо Фраат IV повернувся до Месопотамії, і в 25 р. до н. е. Тіридат II втік до Риму. У 12 р. до н. е. Фраат IV був змушений поступитися тронем Мітридату IV, але за два роки повернув собі владу.</p>	<p>Після загибелі Пакара I Ород II відірвався від влади на користь свого другого сина Фраата IV.</p>	<p>Батько – Ород II (57—37 рр. до н. е.). Син – Фраат V (2—4 рр. н. е.).</p>
<p>19. Тіридат II</p> <p>30—25 рр. до н. е. Правив 5 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Набравши військо у Північно-Східних сатрапіях Парфянського царства та серед кочівників Середньо азійських степів Фраат IV повернувся в Месопотамію і Тіридат II втік до Риму.</p>	<p></p>	<p>Дід – Фраат IV (38 р. до н. е. — 2 р. н. е.).</p>
<p>20. Мітридат IV</p> <p>12—10 рр. до н. е. Правив 2 роки</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p></p>	<p></p>	<p></p>
<p>21. Фраат V</p> <p>2—4 рр. н. е. Правив 2 роки</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Оголосив богинею і царицею свою мати Музу, гречанку за походженням, після чого вступив з нею у шлюб. У 4 р. н. е. скинутий с трону та вбитий.</p>	<p>Захопив владу вбивши батька Фраата IV</p>	<p>Батько – Фраат IV (38 р. до н. е. — 2 р. н. е.). Брат – Вонон I (7—12 рр. н. е.).</p>

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
22. Ород III 4—7 рр. н. е. Правив 3 роки	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.	Жорстокість царя призвела до змови. Вбитий під час полювання.	Представник іншої гілки династії Аршакидів.	
				
23. Вонон I 7—12 рр. — цар Парфії, 12—16 рр. — цар Вірменії. Правив 5 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.	Повернувся з Риму, де перебував у заручниках 15 років, де сприйняв звичай римської аристократії, не любив полювання, коней та шумних бучних бенкетів, завдяки чому парфянська знать проникла ся до нового царя зневагою. У 12 р. проти Вонона I виступив правитель Мідії Артабан V. Вонон був розгромлений та втік до Вірменії.	Успадкував владу від батька.	Батько — Фраат IV (38 р. до н. е. — 2 р. н. е.), Брат — Вонон I (7—12 рр. н. е.).
				
24. Артабан III 12—38 рр. Правив 26 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.	За роки попередньої смуги центральна влада у Парфії ослабла. В ній виділилися незалежні області, які керувалися місцевими династіями. Артабан III за ради збереження влади узаконив ці процеси. Деяким родичам царя були надані в управління цілі країни, завдяки чому вони перетворилися на напівзалежних від царя правителів. Але, незважаючи на це, положення Артабана III залишалися хитким.	Початок правління Пахлавської гілки династії Аршакидів.	Сини: Готаз II (38—51 рр. до н. е.), та Вардан (39—48 рр. до н. е.). Приймийний син — Кіннам (37—38 рр. до н. е.).
				
25. Тіридат III 36—37 рр. Правив 1 рік	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.	У 35 р. опозиційні парфянські вельможі звернулися з проханням до римського імператора Тібєрія відпустити на батьківщину одного з онуків Фраата IV Тіридата, який жив у Римі заручником. Як тільки Тіридат з'явився у Парфії його прибічники зчинили заколот. На їх бік пристав сатрап Месопотамії Орноспад і Тіридат легко оволодів столицею — Ктесифоном. У 37 р. Артабан III відбив у нього столицю і Тіридат втік до Риму.	Проголошений царем опозиційними вельможими.	Дід — Фраат IV (38 р. до н. е. — 2 р. н. е.).
26. Кіннам 37—38 рр. Правив 1 рік	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.	Недоволені жорстокістю Артабана III парфянські сатрапи посадили на трон його прийомного сина Кіннама. Артабан втік до свого васала — царя Адабени, який допоміг йому повернути владу.	Проголошений царем недоволеними парфянськими сатрапами.	Прийомний батько Артабан III (12—38 рр.).
27. Готарз II 38—51 рр. Правив 13 років	Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.	Протягом 10 років воював з своїм братом Варданом, після смерті якого у 48 р. захопив всю владу. У 49 р. розгромив іншого претендента на трон — Вонона I, якого підтримували римляни.	Успадкував владу від батька.	Батько — Артабан III (12—38 рр.). Брат — Вардан (39—48 рр.).
				

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
<p>28. Вардан</p> <p>39—48 рр. Правив близько 10 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>Протягом 10 років сумісного правління брати то мирилися один з одним, то знову починали воювати.</p> 	<p>Успадкував владу від батька, правив разом з братом Готарзом III</p> 	<p>Батько – Артабан III (12—38 рр.).</p>
<p>29. Вонон II</p> <p>51 р. Правив декілька місяців</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	 	<p>Після вбивства Гортала II царем став сатрап Мідії та брат Артабана III – Вонон II.</p>	<p>Брат – Артабан III (12—38 рр.). Син – Вологез I (51—81 рр.).</p>
<p>30. Вологез I</p> <p>51—81 рр. Правив 30 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>Енергійний та далекоглядний цар після виснажливої війни з Римом посадив на Вірменський трон свого молодшого брата Тіридата, який став засновником вірменської династії Аршакідів. Проте у самій Парфії за роки його правління царська влада ще більш ослабла. Парфія розпалася на 18 напівзалежних від царської влади держав. Реальну владу цар мав лише у Ктесифоні та Парфії.</p> 	<p>Успадкував владу від батька.</p>	<p>Батько – Вонон II (51 р.).</p>
<p>31. Вардан II</p> <p>55—58 рр. Правив 3 роки</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	 	<p>Сопровитель батька</p>	<p>Батько – Вологез I (51—81 рр.).</p>
<p>32. Пакор II</p> <p>78—109 рр. Правив 31 рік</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>У 80—81 рр. владу у Пакора відібрав Артабан IV. У 105 р. царем виголосив себе брат Пакора Вологез II. Не припинялися і зовнішні війни: на сході з Кубанським царством, на півночі з кочівниками – аланами, а на заході з Римською імперією. У 109 р. Пакор поступився владою на користь іншого свого брата – Ороза.</p> 	<p>Спадкоємець Вологеза I</p> 	<p>Брати: Артабан IV (80—81 рр.), Ороз (109—128 рр.), Вологез II (105—147 рр.). Син – Ашхадар – цар Вірменії.</p>

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
<p>33. Артабан IV</p> <p>80—81 рр. Правив 1 рік</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 		<p>Боровся за владу з Пакором II</p>	<p>Брати: Пакор II (78—109 рр.), Ороз (109—128 рр.), Вологез II (105—147 рр.).</p>
<p>34. Ороз</p> <p>109—128 рр. Правив 19 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>У 113 р. Ороз змістив з Вірменського престолу Ашхадара, сина Пакора II, і віддав царство своєму ставленнику Партимасиру. У відповідь на ці дії імператор Троян оголосив Парфії війну. У 114 р. римляни захопили Вірменію, а в 115 р. Месопотамію. У 116 р. Троян форсував Тигр поблизу Кордуенських гір і оволодів Кордуеною. Ороз не мав змоги протистояти загарбникам оскільки був зайнятий придушенням повстань у Еліманді та Персиді. Здавши без бою Ктесифон він втік на північ країни. Римляни оволоділи Селевкією, Ктесифоном, Вавилоном, і вийшли до берегів Перської затоки. Але влада Риму на цих територіях була хиткою. Коли Троян здійснював плавання по Перській затоці Месалпатамія повстала. У 117 р. після запеклої війни Троян почав відступ з Месопотамії, у тому самому році він помер. Його спадкоємець імператор Адріан терміново відвів римську армію за Євфрат, і уклав з Орозом мир, повернувши йому захоплену Трояном дочку.</p>	<p>Пакор II поступився владою своєму брату – Орозу.</p>	<p>Брати: Артабан IV (80—81 рр.), Пакор II (78—109 рр.), Вологез II (105—147 рр.).</p>
<p>35. Партахмаспат</p> <p>116 р.</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>Маріонетковий цар римського імператора Трояна. Правив на частині Парфянських земель захоплених Римом.</p>		<p>Батько – Ороз I (109—128 рр.).</p>
<p>36. Вологез II</p> <p>105—147 рр. Правив 42 роки</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 	<p>Ворогував із своїм братом і співправителем Орозом. Під час правління вів боротьбу з іншим своїм братом Мітридатом V.</p>	<p>Змінив на троні свого молодшого брата Ороза, з яким ворогував з 105 р.</p> 	<p>Брати: Ороз (109—128 рр.), Пакор II (78—109 рр.). Син – Вологез III (148—192 рр.).</p>
<p>37. Мітридат V</p> <p>128—147 рр. Правив 19 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p> 		<p>Претендував на трон і боровся з братом Вологезом II</p>	

Правитель Ім'я та титул, роки правління	Роки життя та смерті, вік	Подія	Відношення до попередника	Сім'я, родичі
<p>38. Вологез III</p> <p>148—192 рр. Правив 44 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>Вологез III був людиною вкрай честолюбною і воєвничою. У 161 р. здійснив спробу оволодіти римською Сирією. Римська армія потрапила в оточення і була повністю розгромлена поблизу Елегія. У 163 р. римляни перейшли у наступ і оволоділи Вірменією. У 164 р. римська армія перейшла Євфрат під Дура-Європос та в запеклій і кривавій битві перемогла парфянські війська. Після цього в битві поблизу Сури римляни знов здолали парфянське військо і захопили Селевкію та Ктесифон, але епідемія чуми зупинила подальше просування римлян. За мирною угодою 164 р. до Римської імперії відійшла Північно-Західна Месопотамія з містами Едесса, Кари, Насибіс та Дура-Європос.</p>	<p>Успадкував владу від батька Вологеза II</p> 	<p>Батько – Вологез II (105—147 рр.). Дядя – Ороз (109—128 рр.).</p>
<p>39. Ороз II</p> <p>190 р.</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>В історії ім'я цього царя незбереглося, але монети з його зображенням та ім'ям існують.</p>		
<p>40. Вологез IV</p> <p>191—208 рр. Правив 17 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Місце смерті та вік невідомі.</p>	<p>У 197 р. здійснив спробу повернути Північну Месопотамію, але отримав відсіч римського імператора Сімпатія Севера. Римляни швидко побудували човни і переправили своє військо до Нижнього Двуріччя та захопили та пограбували міста Селевкію, Ктесифон та Вавилон. Було захоплено та перетворено на рабів понад 100.000 їх мешканців. Проте східний кордон Римської імперії залишився сталим.</p>	<p>Успадкував владу від батька Вологеза III.</p> 	<p>Батько – Вологез III (148—192 рр.). Сини : Вологез V (208—224 рр.) та Артабан V (212—228 рр.).</p>
<p>41. Вологез V</p> <p>208—224 рр. Правив 16 років</p>	<p>Дата та місце народження невідомі. Вік невідомий.</p>	<p>У 213 р. проти Вологеза виступив його брат Артабан та в запеклій боротьбі захопив Мідію, Парфію та частину Двуріччя з Ктесифоном. У 224 р. зазнав поразки від правителя Персії Арташира I на рівнині Орміздакан у Мідії. Загинув у бою.</p> 	<p>Успадкував владу від батька Вологеза IV.</p>	<p>Батько – Вологез IV (208—208 рр.). Брат — Артабан V (212—228 рр.).</p>
<p>42. Артабан V</p> <p>212—228 рр. Правив 16 років</p> 	<p>Дата та місце народження невідомі. Вік невідомий.</p>	<p>У 213 р. Артабан виступив проти свого брата Артабана та в запеклій боротьбі захопив Мідію, Парфію та частину Двуріччя з Ктесифоном. У 216 р. у Месопотамію вторглися римські війська на чолі з імператором Каракаллою. У 217 р. Артабан зібрав військо для протистояння вторгненню. У районі Насибіса у римській Месопотамії відбулася запекла триденна битва, в якій жодна сторона не отримала перемоги. У 220 р. від Аршакидів відокремився правитель Персії Арташир I з роду Сасанідів. У 228 р. персидські війська перемогли Артабана, який втік у гори Ірану, але був захоплений у полон. Династія Аршакидів та чотиристорічне панування парфян скінчилися.</p>	<p>Зайняв трон після загибелі брата Вологеза V.</p>	<p>Батько – Вологез IV (191—208 рр.). Брат – Вологез V (208—224 рр.).</p>

Позиції 14, 31, 35, 39 додані редактором

Фалеристичні пам'ятки українських гімназій професора І. П. Филипчика (1871—1945) у Дрогобицькому краєзнавчому музеї

Степан Пахолко,
Ольга Мартин (Львів)

Опрацьовуючи фонди Дрогобицького краєзнавчого музею в пошуках українських фалеристичних пам'яток періоду національно-визвольної боротьби 1914—1952 рр., авторам вдалося відшукати унікальну відзнаку!

Відзнака з першого погляду не викликала особливої уваги. На лицьовій стороні відзнаки — герб Російської імперії з накладеним гербом м. Вінниці, під яким напис у три рядки: «III выпуск ВГТ». Яке ж було здивування, коли на зворотній стороні було виявлено напис у чотири рядки: «И. Филипчику от товариш. Винница 1919 г.» (рис. 1).

Невже це наш земляк — Іван Филипчик? На жаль, крім колись давно тайком прочитаної повісті «Кульчицький — герой Відня», майже нічого не говорило нам це ім'я! На жаль...

Сумніви розвіяла п. Оксана Соловка — головний охоронець фондів музею. Так, це Іван Пилипович Филипчик — професор, письменник, педагог, громадський діяч, співзасновник й директор музею «Бойківщина»!

Відзнака ця разом з іншими фалеристичними пам'ятками потрапила у фонди музею в Дрогобичі після ліквідації та «розформування»-розграбування фондів музею «Бойківщина» в м. Самборі більшовицькою владою в середині 60-х років минулого століття.

З якої нагоди була вручена ця нагорода професорові І. Филипчику? Пошуки привели нас до Центрального державного історичного архіву України у Львові, де збереглися «Спомини педагога І. Филипчика за 40 років учительської служби», що були конфісковані органами НКВД при арешті письменника 4 листопада 1944 р.

Як же починався шлях професора І. Филипчика, що закінчився 4 листопада 1944 р.?^{*}

4 грудня 1914 р. в Самборі, окупованому російськими військами, коли 43-річний професор «хотів зблизька переконатися, де правда і чи є два руських народи, чи один руський, а другий український» [3]. То ж поїхав професор, в значній мірі під впливом своєї

коханої дружини-москвофільки, вихованої у дусі «русських ідеалів» до Петрограду на курси «вчителів руського язика в Галичині» [2]. (рис. 2).

Закінчивши восьмимісячні курси з оцінкою «дуже добре», вибрав І. Филипчик місце праці у Вінниці, де викладав історію та географію. Як згадує професор «мені у Вінниці не довіряли, вважали чужинцем, багато урядовців навіть з вищою освітою не знали різниці між англійцями і галичанами... селянських дітей не приймали, їх брали на фронт, бо вважали українофілами. Шойно там я почав вчитись і тільки там мені «відкрились очі»...[3]. У Вінниці професор пропрацював майже п'ять років.

Сім'я професора (дружина, теща та п'ятеро дітей) сповна зазнали поневірянь, коли під час відступу російських військ з Галичини, виїхали до Києва, а потім осіли в Ростові. Несприятливий клімат, брак доброго помешкання, фінансові труднощі призвели до захворювання дружини професора на туберкульоз. Незважаючи на лікування в Анапі та Кисловодську стан дружини поступово погіршувався і 10 лютого 1917 р. вона померла на руках професора...

А в Україні події тимчасом розвивались з карколомною швидкістю... Лютнева революція, жовтневий переворот в Петрограді, проголошення Української Народної Республіки, гетьманський переворот, повстання Директорії, більшовицька навала на Україну, українське військо в «трикутнику смерті»....

Та весь цей час професор залишався педагогом, виконував обов'язки інспектора народних училищ, викладав історію України та українську мову. Міністерство Освіти УНР належним чином оцінило високий професіоналізм професора І. Филипчика.

Мабуть, 22 липня 1919 р., після закінчення програми українознавства для вчителів Вінницького повіту,

професор отримав почесну грамоту разом з відзнакою. Вінниця того часу була переважно російськомовною, тому й не дивно, що напис на відзнаці був на «общепринятом». На той час в Україні тільки розроблялась система військових та цивільних відзнак, яка так і не була реалізована в повному обсязі за винятком незначної кількості. Ймовірно, що за відсутності власних відзнак уряду Директорії, для нагородження професора І. Филипчика був використаний зразок відзнаки вже неіснуючої імперії.

Працював І. Филипчик в м. Балті, Білій Церкві, бував у Києві, Чернівцях, Кіцмані та інших містах. У своїх спогадах після закінчення курсу лекцій в м. Біла Церква професор згадував: «Мене питали, чи усі викладачі в Галичині так гарно викладають, просили залишитись в них.... На прощання зробили мені таку овацію, якої не в силі описати — а на пам'ятку першого зіткнення галичан з наддніпрянцями вручили мені чудову адресу оправлену в саф'янову шкіру оповиту сріблом з понад 300 підписами [такого змісту:

«Шановний Іване Филипичу: Прийміть щирю подяку від слухачів Ваших лекцій по історії Українського письменництва, в котрих Ви з великою пошаною і любовію до рідного краю і його історії відчинили перед нашими очима браму до скарбниці рідного письменства і цим навчили нас ще більше любити рідне слово, а з ним і рідну Україну. Будьте певні, що зерно щирої любові до рідного народу і краю та його письменства посіяне Вами, а також і спомин про Вас, не вмере, не загине, — місто Біла Церква, року 1918

Торжественное открытие учительских курсов для галичанъ въ Петроградѣ.

^{*} Трагічна доля професора Івана Пилиповича Филипчика, як і доля всього населення Західної України, після так званого «воссоединення» в 1939 р., детально подана в книзі Сороки П. «Іван Филипчик. Літературний портрет», і не є метою нашого дослідження.

2 вересня. Слухачі Ваших лекцій – учителі Васильківського та Таращанського повіту на Київщині» [1].

Можна припустити, що професор був нагороджений у Білій Церкві і пам'ятною медаллю «Достойному. Слободско-українская гимназия» (рис. 3).

У фондах Дрогобицького краєзнавчого музею зберігається ряд гімназійних відзнак, переданих у фонди музею з розформованого музею «Бойківщина» в м. Самборі, що, ймовірно, належали професорові І. Филипчуку.

Серед них такі відзнаки: «Дитяча захоронка в Нагуєвичах», «Русалка Дністрова», «Спілка друзів української сцени», «Дрогобицька земля Франкові», «К.У.Г.С. Каменярі» (Кружок українських гірничих студентів в Подебрадах), «Взаємопоміч українських вчителів», «У.В.Ч.» (Україна, Вірність, Честь) – відзнака-ключ української студентської дівочої корпорації в Кракові, «Українська молодь Христові» та ряд інших відзнак. Ще дві, безперечно, гімназійні відзнаки, що зберігаються у фондах музею, авторами не ідентифіковані. На одній з них аббревіатура «ЗЖГ» (З... Жіноча Гімназія) (рис. 4) на другій «ВЖГ» (В... Жіноча гімназія) (рис. 5).

Можна припустити, що виконуючи обов'язки інспектора народних училищ та працюючи за розпорядженням Міністерства Освіти УНР у різних містах, І. Филипчук в 20–30 роки почав збирати відзнаки для майбутнього музею «Бойківщина», що були дотичні до становлення освіти і культури в Україні.

Крім цих гімназійних відзнак, вдалося виявити ще ряд відзнак у приватних збірках. Так, в приватній збірці професора Степана Гайдучка (1891–1976, Львів), вдалося виявити три гімназійні відзнаки з аббревіатурою «УКГ» (Українська Кременецька Гімназія) (рис. 6), «ХІГ» (І Харківська Гімназія) (рис. 7) та «МЖГ 1917/18», (не ідентифікована), на звороті якої вигравіруване прізвище власниці: «Ольга Муринець» (рис. 8).

В приватній збірці львівського колекціонера А. Олійника зберігається гімназійна відзнака з написом: «КМГ 908-918 V випуск 918-19» (Київська Мужська Гімназія) та гравірованим написом на звороті «И. Л. Лампеко» (рис. 9).

Фалеристичні пам'ятки українських гімназій 1917–1919 рр. ще майже не вивчені і потребують копійких пошуків, тому автори будуть вдячні всі небайдужим за свої міркування з приводу цієї публікації.

Список літератури

1. ЦДА України у Львові, Ф. 309, оп. 1, спр. 1936. С. 116.
2. Торжественное открытие учительских курсов для галичанъ въ Петроградъ // Огонек, 1915, № 5.
3. Сорока П. Іван Филипчук. Літературний портрет // Тернопіль: Джура, 2001. – С. 38, 43.
4. Дрогобицький краєзнавчий музей. Інв. № 37, 38, 39, 93, 289, 292, 470.

Історія створення медалі “За мужність в охороні державного кордону України”

З розпадом Радянського Союзу та створенням незалежної держави Україна, 4 листопада 1991 р. були утворені прикордонні війська України. В процесі утворення та становлення Прикордонних військ України постало питання про створення нагороди для військовослужбовців прикордонних військ та осіб, які надавали допомогу в охороні державного кордону.

Після підписання Указів Президента України від 18 листопада 1996 р. № 1094 “Про відомчі заохочувальні відзнаки”, від 13 лютого 1997 р. № 134 “Про тимчасове положення про відомчі заохочувальні відзнаки” та від 9 вересня 2000 р. № 1055 “Про внесення змін до Указу Президента України від 13 лютого 1997 р. № 134 почалася робота із створення своїх безпосередньо прикордонних нагород.

Однією з перших нагород 22 березня 2000 р. наказом Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України за № 122 затверджується відзнака “За мужність в охороні державного кордону України”, а потім в 2000 р. – медаль.

Відмча відзнака “За мужність в охороні державного кордону України” мала округлу форму з вушком, за допомогою якого він кріпився до невеличкої колодки. Діаметр відзнаки 32,5 мм, розміри колодки: ширина 30 мм, висота 22 мм. Лицьову сторону було скопійовано з медалі “За відзнаку в охороні державного кордону СРСР” з деякими відмінностями у формі одягу прикордонника, а також з появою на прикордонній відзнаці Малуго Державного Гербу України. Зворотна сторона відзнаки також не зазнала великих змін. Замість напису “За відзнаку в охороні державного кордону СРСР” з’являється напис “За мужність в охороні державного кордону України”, а в нижній частині – лаврова гілка. Суттєвою відмінністю відзнаки була колодка, яка за своєю формою відрізнялася від своєї попередниці, а також кольорова гама нагородної стрічки. Нагородна стрічка мала два кольори, притаманні як прикордонним військам (дві зелені смужки по краях), так і українському козацтву (малинова основа колодки). Колір медалі жовтий. Усього нагороджено відзнакою 25 чоловік.

У 2000 р. роботу із створення та затвердження медалі ведеться активно. На розгляд членам Колегії Державного комітету у справах охорони державного кордону України подається три варіанти медалі “За мужність в охороні державного кордону України”, автор проекту Н. Я. Лебідь. Фактично усі варіанти медалі були схожі між собою, відмінністю було тільки те, що в першому варіанті на лицьовій

стороні медалі по колу було розміщено напис “За відзнаку в охороні державного кордону”, усі останні відмінності полягали у формі колодки і кольорі стрічки. Пропонувалося виготовляти нагороди із срібла, жовтого і білого металів.

2 жовтня 2000 г. Наказом Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України за № 533 було затверджено відзнаку – медаль “За мужність в охороні державного кордону України”.

У Положенні значилося:

1. Відомчим заохочувальним знаком – медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” нагороджуються військовослужбовці прикордонних військ України та інші особи.

2. Нагородження медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” проводиться:

за особисту мужність та відвагу, виявлені під час виконання завдання з охорони державного кордону України;

за відмінне керування військами, підрозділами, прикордонними нарядами під час виконання завдань з охорони державного кордону України;

за високу пильність та ініціативні дії, у результаті яких було затримано порушників державного кордону України;

за самовіддану активну допомогу Прикордонним військам у виконанні завдань з охорони державного кордону.

3. Нагородження медаллю “За мужність

Володимир Лазаренко (Київ)

в охороні державного кордону України” здійснюється наказом Голови Держкомітету – Командуючого Прикордонних військ України з представлення встановленого зразку командуючих військ направлень, командирів з’єднань та частин.

4. Медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” можуть бути нагороджені іноземці.

5. Нагородження медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” може бути проведено посмертно.

6. Вручення медалі “За мужність в охороні державного кордону України” здійснює Голова Держкомітету – Командуючий Прикордонних військ України або за його дорученням інші посадові особи Прикордонних військ України.

7. Нагородженому медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” вручається медаль та посвідчення до неї. Військовослужбовцям та працівникам за трудовим договором Прикордонних військ України видається одноразова грошова допомога у розмірі одного посадового окладу.

8. В особових справах військовослужбовців та працівників за трудовим договором прикордонних військ України, нагороджених медаллю “За мужність в охороні державного кордону України” робиться відповідний запис.

9. Військовослужбовці, нагороджені медаллю “За мужність в охороні державного кордону України”, заносяться у почесну книгу з’єднання, частини, де вони проходять службу.

Хронологія нагороджень медаллю "За мужність в охороні державного кордону України"

ПН	Військове звання	ПІБ	Посада	примітка
1	сержант	Грищенко Вячеслав Михайлович	командир відділення сигналізації та зв'язку 18 прикзастави 27 прикзагону	срібна (помертно)
2	рядовий	Третяк Ігор Павлович	стрілець 18 прикзастави 27 прикзагону	(помертно)
3	генерал-лейтенант	Чікада Адам Васильович	народний депутат України	
4	генерал-полковник	Держак Леонід Васильович	голова Служби безпеки України	срібна
5	генерал-полковник	Шишолін Павло Анатолійович	перший заступник Голови ДК	срібна
6	генерал-лейтенант	Макаров Анатолій Андрійович	заступник Генерального військового інспектора ГВІ при Президентіві України	
7	генерал-лейтенант	Бондарь Володимир Михайлович	командувач військ Південного напрямку	
8	генерал-лейтенант	Лейда Борис Володимирович	командувач військ Південно-Східного напрямку	срібна
9	генерал-лейтенант	Йолтуховський Микола Михайлович	командувач військ Північно-Західного напрямку	срібна
10	генерал-майор	Назаренко Віктор Олександрович	командувач військ Кримського напрямку	срібна
11	полковник	Голішко Володимир Васильович	начальник НАПВУ	
12		Павлюк Микола Пантелеймонович	начальник Одеського морського торгового порту	
13		Стребко Станіслав Кирилович	начальник Іллінівського морського торгового порту	
14		Тутушкін Юрій Іванович	начальник Херсонського морського торгового порту	
15		Хабаров Валерій Олександрович	начальник Миколаївського морського торгового порту	
16	капітан 1 рангу	Архіпов Микола Миколайович	в/ч 1469	
17	полковник	Івашин Микола Миколайович	в/ч 9997	
18	полковник	Самошкін Михайло Михайлович	в/ч 1469	
19	полковник	Сковорода Олександр Семенович	в/ч 9997	
20	капітан 2 рангу	Босак Валерій Григорович	в/ч 2382	
21	капітан 2 рангу	Наумкін Олександр Львович	в/ч 2138	
22	капітан 3 рангу	Міходун Володимир Миколайович	в/ч 2138	
23	капітан-лейтенант	Теличко Олег Васильович	в/ч 2382	
24	старший лейтенант	Батиль Віктор Миколайович	командир електромеханічної бойової частини КМО 2 рангу	
25	мічман	Ліплявенко Олександр Андрійович	в/ч 2382	
26	генерал-армії України	Губенко Валерій Олександрович		срібна (помертно)
27	полковник	Малаков Володимир Петрович	начальник 6 прикзагону ПнЗХН	
28	майор	Волошин Віктор Олександрович	заступник начальника загону з ВР - начальник відділу 7 прикзагону ПнЗХН	
29	старший лейтенант	Кримський Євстахій Євстахійович	начальник 9 прикзастави 7 прикзагону ПнЗХН	
30	старший лейтенант	Макоївць Володимир Ілліч	начальник 2 влк «Порубне-авто» кпп «Порубне» окпл «Буковина» ПнЗХН	
31	прапорщик	Сиромоний Олександр Петрович	помічник начальника 11 прикзастави 7 прикзагону ПнЗХН	
32	мол сержант з/к	Дзєзид Іван Йосипович	мол контролер влк «Мостиська-пасажирська станція» окпл «Прикарпаття» ПнЗХН	
33	старший лейтенант	Халабузар Микола Сергійович	заступник коменданта 1 прикомандатури 31 прикзагону ПнЗХН	
34	полковник	Руденко Володимир Павлович	начальник кафедри кінології НАПВУ	
35	генерал-лейтенант	Олексієнко Борис Миколайович	голова Держкомітету	срібна
36		Шинько Олександр Сергійович	заступник голови Української спілки промисловців і підприємців	
37	полковник	Козенко Володимир Васильович	начальник окпл «Прикарпаття» ПнЗХН	
38	майор	Кобенко Павло Анатолійович	комендант 3 прикомандатури 31 прикзагону ПнЗХН	
39	майор	Мосійчук Ігор Миколайович	комендант 5 прикомандатури 27 прикзагону ПнЗХН	
40	капітан	Бойко Валерій Володимирович	начальник влк «Шегіні-Ф» кпп «Шегіні» окпл «Прикарпаття» ПнЗХН	
41	капітан	Бонічук Віктор Іванович	начальник влк «Вадул-Сирет» окпл «Буковина» ПнЗХН	
42	капітан	Босак Юрій Михайлович	начальник 26 прикзастави 31 прикзагону ПнЗХН	
43	капітан	Бруцький Сергій Васильович	начальник влк «Удирцьк» кпп «Дубровиця» 6 прикзагону ПнЗХН	
44	капітан	Бруноенко Вадим Миколайович	начальник 15 прикзастави 7 прикзагону ПнЗХН	
45	капітан	Полжав Роман Борисович	начальник 17 прикзастави 27 прикзагону ПнЗХН	
46	старший лейтенант	Козак Микола Іванович	начальник 16 прикзастави 6 прикзагону ПнЗХН	
47	старший лейтенант	Чорний Володимир Миколайович	начальник 8 прикзастави 27 прикзагону ПнЗХН	
48	полковник	Сабдаш Олександр Олександрович	начальник 1 прикзагону ПдСХН	
49	полковник	Куропата Валерій Вікторович	начальник 3 прикзагону ПдСХН	
50	полковник	Костюк Володимир Олександрович	начальник 105 прикзагону ПдСХН	
51	ліпполковник	Нєрода Віктор Васильович	начальник 4 прикзагону ПдСХН	
52	майор	Гончаров Леонід Іванович	начальник влк «Аухів» 5 прикзагону ПдСХН	
53	капітан	Нєхасенко Андрій Петрович	начальник влк «Новгород-Сіверський» кпп «Семенівка» 105 прикзагону ПдСХН	
54	капітан	Плєченко Вадим Олександрович	начальник прикордонного ОР відділення 1 прикзагону ПдСХН	
55	капітан	Плєковець Віталій Валерійович	начальник 4 прикзастави 3 прикзагону ПдСХН	
56	капітан	Хілаковський Олег Віталійович	старший командир вертольоту 2 вертольотної ланки 26 ове ПдСХН	
57	старший лейтенант	Міліничук Володимир Іванович	начальник 2 прикзастави 105 прикзагону ПдСХН	
58	прапорщик	Яблонський Володимир Миколайович	контролер 1 н. влк «Нові Яриловичі» 105 прикзагону ПдСХН	
59	полковник	Галанюк Яков Сергійович	начальник 25 прикзагону ПдН	
60	полковник	Горинцев Олександр Васильович	начальник відділу підготовки військ - заступник начальника штабу ПдН	
61	полковник	Гресько Валерій Петрович	начальник 24 прикзагону ПдН	
62	капітан 2 рангу	Сьомін Володимир Михайлович	начальник відділення прикслужби відділу прикслужби штабу 1 обпск ПдН	
63	капітан	Кісіков Віктор Дмитрович	начальник влк «Зміал-торговий порт» 17 прикзагону ПдН	
64	капітан	Оначійшин Сергій Омелянович	начальник 1 прикзастави 24 прикзагону ПдН	
65	старший лейтенант	Єршов Ігор Спиридонович	флагманський артилерист-хімік 18 обпск ПдН	
66	старший лейтенант	Фрадіанський Олександр Іванович	начальник влк «Лісне-авто» кпп «Бєрезіно» 25 прикзагону ПдН	
67	старший прапорщик	Добридень Сергій Андрійович	помічник начальника 13 прикзастави 2 прикзагону ПдН	
68	рядовий	Сашньов Микола Васильович	стрілець 14 прикзастави 2 прикзагону ПдН	
69	полковник	Васюкович Станіслав Йосипович	комендант Окремої спеціальної прикордонної комендатури КрН	
70	полковник	Мушманський Віктор Дмитрович	начальник 79 прикзагону КрН	
71	капітан 1 рангу	Никитченко Василь Миколайович	командир 23 обпск КрН	
72	ліпполковник	Кучеренко Андрій Аркадійович	комендант 3 прикомандатури 79 прикзагону КрН	
73	капітан	Дорошенко Андрій Олегович	старший офіцер прикордонного ОРВ «Сєвастополь» 79 прикзагону КрН	
74	полковник	Грєчко Сергій Михайлович	заступник начальника академії з ВР - начальник відділу НАПВУ	
75	полковник	Лазоренко Юрій Петрович	начальник кафедри тактики прикордонних військ НАПВУ	
76	майор	Мартинюк Ігор Анатолійович	командир 3 навчального дивізіону 2 факультету НАПВУ	
77	капітан	Кондратюк Олег Михайлович	заступник начальника кпп «Бориспіль» окпл «Кієв»	
91		Ющенко Віктор Андрійович	Премєр-міністр України	срібна

10. Медаль "За мужність в охороні державного кордону України" носить на лівій стороні грудей і розміщується після знаків державних нагород України. Замість медалі нагороджений може носити планку до неї, яка розміщується після планок державних нагород України.

11. У випадку втрати (псування) медалі "За мужність в охороні державного кордону України" та посвідчення до неї дублікати, як правило, не видаються. Вони можуть бути видані у порядку виключення за умов, за якими нагороджений не міг запобігти втраті (пошкодженню) медалі та посвідчення.

12. Позбавлення медалі "За мужність в охороні державного кордону України" може бути проведено Головою Держкомітету – Командуючим Прикордонних військ у випадку здійснення нагородженим вчинку, який дискредитує звання прикордонника.

13. У випадку нагородження медаллю "За мужність в охороні державного кордону України" посмертно медаль та посвідчення до неї передаються сім'ї нагородженого.

14. Особам, які нагороджені медаллю "За мужність в охороні державного кордону України" надається право поза конкурсного вступу до Національної академії Прикордонних військ України імені Б. Хмельницького.

Відомий заохочувальний знак – медаль "За мужність в охороні державного кордону України" виготовляється з мельхіору і має форму медальйона.

На лицьовій стороні (аверс) медальйона – зображення червого прикордонника на фоні прикордонного стовпа з Малим Державним Гербом України. На третьому задньому плані умовне зображення передгірського рельєфу. На зворотній стороні (реверс) – напис "За мужність в охороні державного кордону України", внизу у центрі – лаврова гілка, символ гідності і слави. Лицьова та зворотна сторони мільйону обрамлено бортиком завтовшки 0,7 мм. Усі зображення рельєфні. Розміни медальйону: діаметр 32,5 мм, товщина 2,5 мм.

Медальйон за допомогою кільця з вушком з'єднується з прямокутною колодкою, яка обтягнена стрічкою. Розмір колодки: довжина 50 мм, ширина 32,5 мм. На зворотній стороні колодки – застібка для кріплення до одягу.

Стрічка медалі шовкова муарова зеленого кольору з малиновими смужками по сторонах і в центрі та з білими – по сторонах центральної малинової смужки. Ширина стрічки 28 мм. Ширина смужок: малинових – 2 мм і 6 мм, відповідно, білих – по 1 мм.

Планка медалі "За мужність в охороні державного кордону України" являє собою прямокутну металеву пластинку, обтягнену відповідною стрічкою. Розмір планки: висота 12 мм, ширина 24 мм.

Вручено медалей за станом на жовтень 2003 р. – 1294. З них двічі нагороджено п'ять чоловік, посмертно – 8, срібною – 50 чоловік.

Випущено медалі "За мужність в охороні державного кордону України" чотирьох видів.

1

Полковник прикордонних військ України В. І. Полунін з медалю "За мужність в охороні державного кордону України" (перший ряд третя позиція).

Перший – із жовтого металу з малою колодкою. Другий – срібна з неглибоким різьбленням, третій – з білого металу з неглибоким різьбленням і колодкою, яка відрізняється формою. Відмінність колодки останнього варіанту у тому, що нижня її частина має вигляд двох лаврових гілок, які розходяться. Сьогодні медалей усіх видів було випущено 2500 шт.

В основу цієї статті покладено архівні матеріали: ескізи нагороди М. Лебідь, накази Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України – Головнокомандуючого Прикордонних військ України Б. Алексієнко. Автор висловлює подяку прикордонникам О. Е. Цевелеву та С. П. Трусу за надання допомоги у підборі матеріалів та родині В. І. Полуніна: вдові Любові Миколаївні і сину Ігорю.

2

3

СИМВОЛІКА

Організації українських націоналістів

Александр Кучерук (Київ)

Символіка ОУН набула свого поширення у фалеристиці, але незавжди колекціонерам та дослідникам вдається «розшифрувати» окремі відзнаки та інші фалеристичний матеріал, що пов'язаний з ОУН. Сподіваємося, що пропонує розвідка буде корисною для усіх хто цікавиться фалеристикою ХХ століття.

Організація українських націоналістів (ОУН) була створена на початку 1929 р. внаслідок об'єднання кількох націоналістичних організацій на Першому конгресі українських націоналістів у Відні.

У процесі підготовки дискутувалася назва майбутньої націоналістичної організації, пропонувалися, зокрема «Ліга розбудови нації» (Д. Андрієвський)[1], «Національне лицарське Братство Святого Юрія»[2], «Організація націонал-державників»[3]. Але всі згодилися з назвою Організація українських націоналістів, що й була затверджена на установчому конгресі.

Досить швидко постало питання про організаційні емблему, гімн та прапор, хоча на установчому Конгресі це питання не розглядалося і не було зафіксовано в Устрої (статуті) організації. Доречно зауважити, що і в подальшому статуті ОУН не нормували організаційної символіки. У разі потреби приймалися окремі ухвали Проводу чи інших уповноважених на те органів ОУН. На першому етапі до часу запровадження емблеми ОУН використовувалися шрифтова печатка та штамп Проводу українських націоналістів, а на окремих документах шрифтова печатка Української військової організації.

Цікаво, що під час розробки свого проекту української націоналістичної організації – «Ліга розбудови нації», її автор, Д. Андрієвський, запропонував і проект емблеми, де увів у композицію вертикально спрямований меч – «За свою відзнаку Ліга має Тризуб, складений з ліри у формі волових рогів і сторч поставленого меча. Літери Л, Р, і Н відповідно розволені, доповнюють цілість. Рисунок її синій, а тло золоте» [4] (Рис. 1).

Проект статуту «Національного лицарського Братства Святого Юрія» подавав такий опис емблеми організації – «синій лапатий хрест з золотим обводом» [5].

У офіційному органі Проводу українських націоналістів журналі «Розбудова Нації» (1929 р., число 6–7) у офіційній частині опубліковано «Звідомлення ч. 4»:

«1. Розписуємо конкурс на:

а) прапор Організації українських націоналістів,

б) гімн Українських націоналістів (текст і музика),

в) відзнаку для членів О.У.Н.

II. Умови конкурсу слідує:

1) у конкурсі можуть взяти участь і не члени О.У.Н.

2) найліпші проекти будуть нагороджені слідує:

а) прапор - κ[рон] ч[еських] 300;

б) гімн - κ[рон] ч[еських] 500;

в) відзнака - κ[рон] ч[еських] 200;

3) нагороди визначатиме окрема комісія покликана Проводом;

4) нагороджені проекти переходять на власність Проводу українських націоналістів;

5) речинець надсилки проектів кінчиться з днем 30 вересня 1929. р.

б) проекти надсилати на адресу Секретаріату Проводу або Редакції «Розбудови Нації» [6].

Склалося так, що термін закінчення конкурсу не був дотриманий, перше повідомлення ПУН про наслідки конкурсу опубліковано в «Розбудові нації» з двоєному червено-липневого числі 1929 р. Невідомо, на жаль, склад конкурсної комісії, які і скільки проектів надійшло на конкурс. Лише з повідомлення про затвердження герба можна довідатися, що на конкурс надійшло кілька варіантів проектів герба. Нещодавно вдалося виявити в Архіві ОУН один з проектів емблеми ОУН. Це сім кольорових малюнків, виконаних одним автором. П'ять малюнків це варіантів однієї композиції, в основу якої покладено державний тризуб у поєднанні з «галицьким левом». Два інші – державний тризуб на круглomu щиті. Особливості кожного з малюнків можна прослідкувати за опублікованими малюнками (рис. 2–8).

У 1–2 числі «Розбудови Нації» за 1932 р. опубліковано рішення Проводу про затвердження емблеми ОУН (подано її кольоровий зразок) та текст гімну.

«Офіційна частина.

Від Проводу ОУН.

1. Подаємо до відома членству ОУН, що з надісланих проектів відзнаки-гербу ОУН прийнято проект, поданий артистом маляром проф. Р. Лісовським. Репродукцію відзнаки-гербу подаємо окремо відбиткою як прилогу до біжучого числа «Розбудови Нації» (рис. 9).

II. Принятий герб ОУН буде уживаний як відзнака для членів ОУН, на прапорі, печатках, фірмових бланкетах, на окладинці офіційного органу ОУН, тощо, отже всюди там, де йде про офіційний виступ ОУН на зовні» [7] (рис. 10-15).

Затвердженою емблемою (гербом) ОУН є стилізований золотий тризуб, у якого середній

елемент у формі двосічного меча – за ним закріпилася назва «націоналістичний тризуб». Цей знак поміщено на щиті білого із золотою смужкою по краю щита. З часом емблема зазнала незначних доопрацювань, зокрема колір щита був вдало замінений з білого на синій. Досить часто використовувався лише тризуб з мечем без щита, приклад того обкладинка журналу «Розбудова нації», де починаючи з числа за січень-лютий 1932 р. до останнього числа у 1934 р. часопису містився тризуб без щита. Використовувався у такій формі на різноманітних організаційних бланках, листівках, пропам'ятних марках, грамотах тощо (рис. 12–15).

Автор емблеми відомий митець Роберт Лісовський (1893–1982), народився у м. Запоріжжя, вчився у Київській студії О. Мурашка, Українській академії мистецтв у М. Бойчука та Г. Нарбута, потім закінчив Берлінську академію мистецтв. Професор Української студії пластичного мистецтва у Празі (1929-1945). Після Другої світової війни жив в Італії, Великій Британії, Швейцарії. Уславився як графік, ілюстратор українських поетичних збірок, автор прикладної графіки. Помер у Женеві (Швейцарія).

Інформація ПУН у 1–2 числі «Розбудови Нації» 1932 р. також містила розділ, який стосується гімну ОУН.

«III. Из надісланих проектів тексту гімну ОУН прийнято проект, поданий одним із наших найвизначніших поетів (Олесь Бабій – автор), що запроторений у ворожій тюрмі. Слова прийнятого гімну є наступні:

*Зродились ми великої години
З пожеж війни і з полум'я вознів,
Плекав нас біль по втраті України,
Кормив нас гнет* і гнів на ворогів.*

*І ось ідем у бою життєвому
Міцні, тверді, незломні мов граніт,
Бо плач не дав свободи ще нікому
А хто борець, той здобував світ.*

*Не хочемо ні слави, ні заплати.
Заплатою нам радість боротьби:
Солодше нам у бою умирати,
Ніж в пугах жити мов німі раби.*

*Доволі нам руїни і незгоди;
Не смів брат на брата йти у бій.
Під синежовтвим прапором свободи
Зєднаєм весь великий нарід свій.*

* В архівному тексті замість «гнет» слово «бунт», замість «радість» слово «розкіш».

*Велику правду для усіх єдину
Наш гордий клич народові несе:
Батьківщині будь вірний до загину
Нам Україна вища понад все!*

*Веде нас в бій борців упавших слава.
Для нас закон найвищий та приказ:
Соборная Українська Держава
Міцна й одна від Сяну по Кавказ.*

IV. На вище подані слова гімну ОУН розписуємо конкурс на музику. Умови конкурсу наступні:

1. У конкурсі можуть взяти участь і не члени ОУН.
2. Прийнятий найліпший проект буде нагороджений квотою к[рон] ч[еських] 500.
3. Про прийняття проекту рішить Провід ОУН на підставі оцінки окремої комісії, покликаної Проводом, з рядів фахівців.
4. Нагороджений проект переходить на власність Проводу Українських Націоналістів.
5. Речинець надсилки проектів минає з днем 30.V.1932. Однак є бажаним, щоб ті особи, що думають взяти участь у конкурсі, повідомили нас про це заздалегідь, уже у хвилі, коли таке рішення повзяли, без огляду на виконання своєї праці, (при таких повідомленні не треба подавати правдивих назвиск, а псевдоніми). Це дасть змогу зорієнтуватися в кількості майбутніх проектів, і або скорше закінчити конкурс, коли б усі заповіджені проекти вплинули скорше, або навпаки, продовжити остаточний речинець, коли б не всі проекти своєчасно наспіли.

6. Проекти і переписку надсилати на адресу: «Rozbudova Nacii», Praha-Smihov, Podtovni schanka s. 37. HSR.» [7].

На конкурс було подано кілька проектів гімну під девізами чи псевдонімами. В архіві ОУН у Києві зберігаються п'ять оригіналів поданих на конкурс поезій. На конкурсних проектах дати не вказувалися, усі вони написані рукою, чорним чорнилом чи олівцем. У справі також знаходиться текст О. Бабія (подано вище), що був визнаний переможцем, і видрукований додатково на окремому аркуші на друкарській машинці. Під девізом «А-Б» пропонувалися такі слова гімну:

«Проект гімну Українських Націоналістів.

*Нехай реве ворожа хмара:
Вона завзятим не страшна!
На кривду – чин! На злочин – кара!
На гніт – ненависть вогняна!*

*До нас, все горде і відважне!
Вперед, від кволих і нікчем!
Ми осягнемо недосяжне
Незломним духом і мечем!»*

Інший проект надійшов під девізом «С»:

Гімн ОУН.

*О, Україно! Хай нас людство судить, --
Тобі одній – думки і кожен рух!*

*Твоїм щитом – гарячі наші груди,
Твоїм мечем – ці мільони рук!
За ясні зорі і за тихі води
Твоїх степів, спустошених огнем
Світи запалим, стопчемо народи!!
О, Україно! Слухай, ми ідем!»*

Проект під девізом «К. В.»:

«Український мари.

*Доволі німої покори!
Доволі прохань і жалів!
Не будем носити окови
На батьківській рідній землі!!*

*В неволі Дніпро і Карпати –
Гартуйтесь, серця насталить!
Іде Український Диктатор
Для волі майбутніх століть!*

*З Амуру, з Кубані, з Кавказу,
З над Сяну і Тиси-ріки, -
Послушні одному приказу
Повстануть залізни полки!!*

*Єдиним жагучим девізом:
Зітрімо кордони-Збручі!!
Держава – це кров і залізо...
Свобода – це вістря мечів.*

*Здригне і Москва і Варшава,
З над Прута Румун утече, --
Велика могутня держава –
Єдина, народним кличем!»*

Ще один проект написаний тією самою рукою, що й попередній текст, але поданий під псевдонімом К. Кубанець, і був варіантом попереднього тексту.

«Гімн українських націоналістів»

*«Доволі рабської покори!
Доволі прохань і жалів!
Не будем носити окови
На батьківській рідній землі!*

*Не довго нас будуть топтати
Волохи, Ляхи, Москалі, --
Встає Український Диктатор
Для волі майбутніх століть!*

*З Амуру, з Кубані, з Кавказу
З над Сяну і Тиси-ріки, -
Лиш Його, - одному приказу
Послушні незламні полки.*

*Єдиним, жагучим девізом: -
Затерти кордони-Збручі!
Фортуна - це Кров і Залізо!
Ми щастя – свогоого ключі!*

*Одно нам залишилось право: --
Це кріс і граната в руці.
У першу проб'єву лаву
Ставайте одважні борці.*

*Розколе московську темряву
Архангел огненным мечем!
Могутня Велика Держава! --
Єдиним народнім кличем.»*

Усі тексти були щирими та патріотичними, але мало професійними, видно, що писали аматори. Характерним є намагання писати піднесено, текст певною мірою характеризує розуміння активної частини української еміграції збройно боротися за відновлення української державності – «Тобі одній думки і кожен рух! // Твоїм щитом – гарячі наші груди, // Твоїм мечем – ці мільони рук!». Основна мета боротьби це «Соборная Українська Держава // Міцна й одна від Сяну по Кавказ», що мету можна осягнути лише у тісній співдії усіх українців від Далекого сходу до крайніх етнографічних територій на Заході. Відчувається дух епохи, промовистою є тема вождя – «Встає Український Диктатор // Для волі майбутніх століть!». Аналізуючи подані на конкурс проекти текстів гімну ОУН, пересвідчуємося, що конкурсна комісія з наявних вибрала найкращий варіант тексту.

Автор слів гімну ОУН Олесь Бабій (1897–1975) народився на Галичині. Член ОУН, учасник установчого Конгресу українських націоналістів у Відні (1929), зазнав переслідування за націоналістичну діяльність. Рано почав літературну діяльність, належав до групи символістів, що гуртувалися навколо журналу символістів «Митуса». Перша його збірка вийшла у 1923 р. Після Другої світової війни в еміграції у Німеччині та США він був активним громадсько-політичним діячем. Помер у Чикаго (США).

На оголошений додатковий конкурс музики гімну в наступні місяці надійшло кілька варіантів, які були розглянуті комісією і найвдаліші (на думку комісії) – опубліковані того самого року у «Розбудові Нації».

Цитуємо:

«4. а) На розписаний конкурс на музику до прийнятого гімну-маршу ОУН («Зродились ми великої години...») вплинуло, в установленому речинці 5 проектів. Ті проекти оголошуємо в біжучому числі «Розбудови Нації», без подання прізвищ авторів. Заразом даємо можливість нашим членам та симпатикам висловити свій погляд про ті проекти, а то ще до скликання конкурсної комісії (приблизно 15.X. б. р.)...»[8].

Остаточний варіант гімну, що був затверджений Проводом, опублікований без жодних коментарів чи повідомлення на вклейці у 3–4 числі «Розбудови Нації» 1934 р.

Прізвище автора мелодії О. Нижанківського не вказувалося (як і автора слів О. О. Бабія). Композитор і органіст Омелян Нижанківський (1895–1973) народився в м. Рогатині, музику вивчав у Віденському університеті, викладав у консерваторіях Каїру та Берна. Автор музики для органу, хорових церковних і світських хорів, інструментальних та вокальних творів тощо. Помер у Берні (Швейцарія).

1

2

3

4

5

6

7

8

9

УКРАЇНЦІ!

В час напруженого змагу Українського Народу з відвічними ворогами України за скіннення їх ярма та знищення їх жорстоко-врязового панування на відвічній, трудом і кровю наших лідарських предків, адоубутій і освяченій землі, необхідні є *яси дороговкази* єдиноправильного шляху у світле майбутнє України. У той грізний час боротьби на смерть і життя необхідні є *яси, прості й тверді ключі*, що громом лунали б по всій українській землі та які вказували б усім, що і як треба робити, як боротися з москалями, ляхами і прочими наїздниками, щоби вийти переможцем з тієї боротьби, яка ось *пже шіснацять літ* безперервно горить на Україні як довга вона і широка. Треба *ключів коротких, звязаних як приказ*, що розпеченим залізом вряувалися б в м'ясо, що творили б силу, від якої мов від гранітної скали, відбилися б хвилі ворожого наступу; силу, яка *безперервно, і невпинно могутючі*, котилася б мов буревій, грізна і нестримана, нищучи вороже панування на українській землі; що на руїнах займанців, на визволеній від наїздників соборній Україні, творила б нове життя великого вольного народу.

І ось з метою бути пропагатором таких ключів виходить *„Український Націоналіст“*. *„Український Націоналіст“* це вияв творчої думки тих синів Українського Народу, що во главу своєї програми, свого діяння поставили *ключ: Україна понад усе!* а які боротьбу за створення *Самостійної Соборної Української Держави*, без якої не може бути вільного і повного життя Української Нації, боротьбу єдиноможливим і єдиноправильним та єдинопіспішним шляхом *Української Національної Революції* — вивалили найвищою ціллю свого життя. *„Український Націоналіст“* — це орган тих, що серед загальної розіччї громадської думки, серед суматохи ключів, зневіри і переляку слабодухів і маловірів, їх упокорення перед ляхами, москвовськими та іншими наїздниками, і жербанія ласки у ворогів, — *одинокі залишилися твердим, непохитним, незломним, неугнутим перед ворогами*. Це орган тих, що ані на хвилину не кинули визвольного прапору України. Це слово тих, які скіути в міцні, залізні лави *Організації Українських Націоналістів*, єдиного речника і хоружого Визвольної Української Ідеї, ідуть до боротьби за *національме і соціальне вивалення Українського Народу, за повну і всебічну розбудову, ріст і могутність Української Нації*.

Для і ключі українських націоналістів — це ті *дороговкази на визвольницькому, тернистому шляху*, що *одинокі вказують правильну путь у величчє майбутнє Української Нації*. Визвольницький прапор Організації Українських Націоналістів (ОУН), це те знамя, під яким побідимо!

Шлях, який вказують українські націоналісти — *трудний, встелений терням, злитий кровю і позначений довгим рядом могил найкращих синів, борщів за долю і волю України*. І тільки цей шлях *заведе до Великої Метри!* Тільки по ньому ступаючи і великим збірним героїським аусилієм побороючи перешкоди, крізь труд, агарища і кров дійдемо до мети, яка *непереможно манить і владно кличе нас до боротьби за нове і вільне життя у Самостійній Соборній Українській Державі*.

15

У квітні 1933 р. Є. Коновалець у листі до Є. Онацького писав стосовно маршу «надсилаю Вам проект маршу українських націоналістів, який видається мені більш вдалим від того, що ухвалено в Празі, і проти якого я протестую. Прошу дуже вчитатися у цей другий... До цих слів написано музику в Бельгії. Всі погоджуються, що музика гарна, сильна. Але мушу признатися, що українцям вона трохи чужа, а головно тяжка до виконання. Я переслав усе до Праги і просив, щоб знайшовся хтось та виправив музику, чи написав нову...» [9]. Ця ініціатива Є. Коновальця залишалася не реалізованою.

Якщо герб та гімн були визначені та затверджені, то Прапор ОУН у 30-х роках, з невідомої причини, не був остаточно затверджений, хоча згідно із ухвалою Проводу передбачалося створення організаційного прапора, бо затверджуючи у 1932 р. герб ОУН Провід повідомляв, що він має бути «на

прапорі, печатках, фірмових банкетах» тощо.

У підпільних умовах, в яких довгі роки діяла ОУН, використовувати прилюдно та навіть зберігати прапор було складно і небезпечно. Відомо, що прапор ОУН вільно використовувався у 1938–1939 рр. на Закарпатті як прапор парамілітарної організації «Карпатська Січ», що зафіксовано на багатьох фотографіях того часу, зокрема на фотографії проведення з'їзду «Січі» у 1939 р. (рис. 16).

На Четвертому Великому Зборі українських націоналістів у 1955 р. прийнято Правильник церемоніалу, де подано опис емблеми прапора, печатки ОУН. «Прапор ОУН є блакитний, зі золотим тризубом з мечем в центрі полотнища. Довжина полотнища б одиниць, широта 4 одиниці. (Виміри полотнища 120x120 см) Тризуб вміщений в центрі» [10].

Остаточню організаційний прапор ОУН затверджено у 1964 р. на П'ятому Зборі українських націоналістів: «І. Прапор

Організації Українських Націоналістів. Прапором Організації Українських Націоналістів і її бойових формацій в Україні був блакитний прапор з золотим Тризубом з мечем, уміщеним в центрі полотнища. Під цим прапором ОУН і її військова формація — Карпатська Січ — шла від перемоги до перемоги й від жертви до жертви. У 25-ліття Зриву Карпатської України, V ВЗУН приймає на вічні часи для ОУН, як її прапор, — блакитний прапор з націоналістичним Тризубом у центрі» [11] (рис. 17).

Після розколу ОУН і утворення у 1941 р. ОУН-самостійників-державників (згодом ОУН-революційна) на чолі з С. Бандерою, остання на своєму II ВЗУН у Кракові у квітні 1941 р. прийняла серед іншого спеціальні «Окремі постанови», якими затверджено новий прапор та скасовано використання емблеми «націоналістичний тризуб».

«Зовнішні форми, вживані в Організації, не були до цього часу узгіднені в однородний і зобов'язуючий спосіб. Вводиться в цьому напрямі деякі точніші устійнення й зміни відносно зовнішніх символів та організаційного привіту.

1. Організацію обов'язує тільки загальнонаціональний Тризуб Володимира Великого в формі введеної Центральною Радою. Касується звичай вживати Тризуба з мечем, як відзнаки Організації.

2. ОУН уживає свого окремого організаційного прапору чорної й червоної краски. Уклад і обов'язуючі пропорції будуть ухвалені окремою комісією» [12].

Характерно, що спочатку вгорі була чорна смуга, а нижня — червона, але вже досить швидко порядок кольорів було змінено — червоний згорі, чорний — внизу.

Таким чином ОУН-р відмовилася від офіційної емблеми ОУН що використовувалася в період, коли цілісною ОУН керував С. Коновалець.

До речі, закиди, що державний тризуб «зіпсований» поєднанням з мечем, робилися також представниками емігрантського середовища ще на початку 30-х років. Та ніхто не заперечував проти емблем молодіжних організацій «Пласт», де тризуб переплітався з тризуб з птахом.

Досить швидко практика діяльності показала необхідність мати власну емблему. Автором первісного варіанту емблеми ОУН-р був Р. Лісовський, той самий художник, що у 1932 р. створив емблему ОУН. На жаль, нам не відомі якісь організаційні ухвали ОУН-р про затвердження організаційної емблеми — коло обведено тонкою смугою, в яке вписано рівносторонній трикутник, вершиною до низу, де розміщено стилізований хрест, нижній промінь якого витягнутий у вигляді леца меча; в сегментах кола вміщено літери ОУН, О — вгорі, У — ліворуч, Н — праворуч. У центрі хреста — тризуб. Найраніше зображення емблеми відомо на документі, що датується 30 липня 1941 р. (рис. 18).

Недатований документ літа 1941 р. «Членам, симпатикам і прихильникам ОУН» за

16

підписом Краєвого провідника містить такий опис емблеми: «Організаційним знаком є: Чорний рівнораменний трикутник підставкою в гору, на ньому червоний хрестомеч, на хрестомечі золотий Тризуб. Над підставкою буква «О», по лівій стороні знамени трикутника буква «У», по правій «Н» (разом ОУН). Трикутник вміщений на золотому полі» [13].

Ідея організаційного червоно-чорного прапора та емблеми ОУН-р «відштовхувалися» від концепції ідеолога ОУН О. Вассіяна. Один із приятелів Ю. Вассіяна Б. Гошовський розповідав [14], що коли «у вересні 1939 р. почалася німецько-польська війна Ю. Вассіян опинився в Кракові під німецькою окупацією. Тут доводилося часто зустрічатися з ним і дискутувати на різні теми. У час дискусії ранньою весною 1941 р. ми знову говорили про «ієрархію в синтезі життя» – про землю, кров і духа і тоді Вассіян згадав знову про свою концепцію українського національного прапора – і саме тоді я сприйняв що його концепцію куди глибше, як чотири роки тому, влітку 1937 р. у Бродах. Вона мене просто таки захопила і чи не наступного вже дня під час чергового спільного обіду із Степаном Ленкавським і в одному з краківських ресторанів я розказав йому цю Вассіянову концепцію прапора» [14].

Б. Гошовський подає опис проекту прапора Ю. Вассіяна: «чорний трикутник (непрямокутник) – символ землі, червоний хрест на ньому – символ крові, у перехресті хреста блакитний круг – символ духа. А на блакиті круга – золотий тризуб» [14].

Про ці самі події розповідає активний діяч ОУН-р М. Климишин: «Одного дня сидів один з малярів (Р. Лісовський – автор) із Е. Козаком, чекаючи на інших у «Полтаві»* [15], й виявив охоту взяти участь у конкурсі на прапор ОУН, але ще не має ідей. Е. Козак нашікував злегка свій помисл і це подобалося тому маляреві, але сказав, що це не його ідея. Тоді Е. Козак упевнив його, що він не має претензій до того, ані не хоче брати участі в конкурсі й тому, якщо він це гарно оформить, може подавати як свій

проект. Він погодився, і так зробив. Той проект прийнято і він тепер є прапором ОУН з червоно-чорною краскою, які визначають український чорнозем зрошеної червоною кров'ю героїв-борців за волю України» [16].

У цитованому вище недатованому документі літа 1941 р. подано опис прапора ОУН-р: «Організаційним прапором ОУН являється прапор кольорів червоного і чорного (червоний з гори, чорний з долини). Значіння кольорів таке: червоний – кров, чорний – земля» [17] (рис. 19).

Після відновлення діяльності та легалізації структур в Україні ОУН провела свій перший в Україні, а взагалі XII Великий збір українських націоналістів, де ухвалила серед іншого Статут ОУН, що 24 вересня 1993 р. був зареєстрований Міністерством юстиції України. Статут у пункті 1.5 визначав: «ОУН використовує власну символіку: прапор, вимпели, емблеми, тощо, які є її символами і відмінними знаками, затверджені Проводом ОУН та зареєстровані у порядку передбаченому чинним законодавством України». Тоді ж у Мін'юсті зареєстровано емблему та прапор ОУН. Емблема традиційна з 1932 р., але вміщена на шит синьої барви, що обведений золотом смужкою по периметру. Прапор затверджено ідентичний ухвалену у 1964 р. Сучасне українське законодавство не вимагає від громадських організацій та політичних партій офіційної реєстрації гімну. ОУН в Україні до сьогодні використовує «Марш українських націоналістів» як свій гімн. На XVI Великому зборі українських націоналістів, що відбувся у травні 2003 р. у Києві ухвалено кілька змін у Статуті ОУН, зокрема було внесено опис емблеми, прапора ОУН та вказано, що гімном ОУН є «Марш українських націоналістів».

ОУН-революційна чи ОУН-бандерівців не формалізувала своє становище в Україні, не зареєструвалася ні як політична партія, ні як громадська організація, відповідно не легалізувала свою символіку.

Натомість за ініціативою і силами представників ОУН-революційної 1993 р. створено політичну партію під назвою Конгрес Українських Націоналістів (КУН), яка від тоді легально діє в Україні. В основу емблеми КУН

покладено емблему ОУН-р у 1941 р., зображення якої обведено подвійним колом, між лініями розташовано круговий напис «Конгрес Українських Націоналістів». У низу напис розділяє шестипроменева «сніжинка».

Прапор КУН також взятий від ОУН-р. Це прямокутне полотнище поділене на дві рівновеликі горизонтальні смуги червону та чорну, верхня смуга червона, нижня чорна.

У роботах деяких поважних дослідників, можна зустріти твердження, що символіка ОУН-р використовувалася, як символіка УПА, що не відповідає істині. УПА використовувала виключно державний тризуб і національний синьо-жовтий прапор. Зрозуміло, що члени ОУН і взагалі структури ОУН в УПА могли застосовувати організаційну символіку.

Символіку ОУН використовують з певними відмінностями і поєднаннями з іншими символами, або і без них, у своїх емблемах українські ідеологічно споріднені організації в діаспорі та в Україні.

Список літератури

1. **Документи** і матеріали з історії Організації Українських Націоналістів. Т. 1. 1927–1930. – К., 2005. – С. 41.
2. Там само. – С. 33.
3. Там само. – С. 31.
4. Там само. – С. 49.
5. Там само. – С. 38.
6. **Офіційна частина**. Провід Українських Націоналістів. Звідомлення 4 // Розбудова нації. – 1929. – Червень-липень. – Число 6–7.
7. **Від Проводу ОУН**. // Розбудова нації. – 1932. Січень-лютий. - Число 1-2. - С. 29–30.
8. **Офіційна частина**. Від Проводу ОУН // Розбудова нації. – 1932. – Липень-серпень. – Число 7–8. – С. 54–55.
9. **Онацький Є.** У вічному місті: записки українського журналіста. Роки 1931–1932. – Торонто, 1981. – С. 373.
10. **Витяг** із Правильника церемоніалу. – Серпень, 1955. – Архів ОУН.
11. **Два етапи**. Матеріали п'ятого і шостого Великих зборів українських націоналістів. – Б. м., 1966. – С. 60.
12. **ОУН** в світлі постанов Великих Зборів, Конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 р. – Б. м., 1955. – С. 44.
13. **Відновлення** Української Держави в 1941 році. Нові документи і матеріали. – К., 2001. – С. 46.
14. **Гошовський Б.** Хто ж автор нової концепції Українського Національного Прапора? // Календар альманах «Нового шляху» Гошовський Б. Мислитель, ідеолог, публіцист // Вассіян Ю. Твори. Степовий Сфінкс. Т. 1. – Торонто, 1972. – С. 24.
15. **Климишин С.** В поході до волі. – Т. 1. – Торонто, 1975. – С. 300.
16. **Відновлення** Української Держави в 1941 році. Нові документи і матеріали. – К., 2001. – С. 45.
17. **Статут** Організації Українських Націоналістів (ОУН). – К., 1993. – С. 1. (машинопис).

* «Полтава» - назва кафе у Кракові, де збиралися українці.

Керосин, динамит и Нобелевские премии

Виктор Барштейн (Киев)

Владимир Тыминский (Ганновер, Германия)

Трудно найти человека, который бы не слышал о Нобелевских премиях. В конце каждого года мировая общественность ожидает сообщений о присуждении очередных

Нобелевских премий, самых престижных наград в области физики, химии, физиологии и медицины, литературы, экономической науки, общественной деятельности – борьбы за мир.

Между тем, многие при этом вспоминают имя учредителя этих премий Альфреда Нобеля и будут уверены, что это единственная существовавшая премия имени Нобеля, и мало кто сможет рассказать о замечательной семье, в которой родился Альфред Нобель.

Небольшой рассказ позволит нам восполнить этот пробел и рассказать как о первой Нобелевской премии, не имеющей к Альфреду прямого отношения, так и о нобелевских медалях [1, 2].

В 1837 г. обанкротившийся шведский строитель Эмануил Нобель (1801—1872) переехал в Россию и открыл небольшую механическую мастерскую в Санкт-Петербурге. В 1842 г. к нему из Стокгольма приехала его жена с тремя детьми: 13-летним Робертом, 11-летним Людвигом и 9-летним Альфредом. Эмануилу Нобелю хотелось принести пользу новой Родине. «Мы с Вами должны поработать на нашу новую Родину», — сказал он, обращаясь к своей семье.

Мастерская превращается в завод, который изготавливает паровые машины, станки, металлические конструкции и другую продукцию. Изобретенные и изготовленные Нобелем морские мины позволили России отразить вторжение британского и французского военно-морских флотов в Финский залив в период Крымской войны 1853—1856 гг.

Из-за условий мирного договора Эмануил Нобель потерял заказы, в 1859 г. объявил о своем банкротстве и уехал с семьей в Швецию. Но в России остался средний сын – Людвиг (1831—1888). В октябре 1862 г. Людвиг Нобель взял в аренду небольшое предприятие, реконструировал и создал Механический завод «Людвиг Нобель». Этот завод производил чугунное и бронзовое литье, изготавливал оси и колеса для карет, отопительное оборудование для жилых домов, выполнял военные заказы, чем внес значительный вклад в развитие оружейного, артиллерийского производства и военной промышленности России.

Под руководством и при непосредственном участии Л. Нобеля был создан оружейный завод в Ижевске. Оборудование для него было поставлено механическим заводом Нобеля, все руководящие должности на оружейном заводе заняли бывшие сотрудники Нобеля.

С оружейным делом в большой степени связана предистория нефтяного бизнеса семьи Нобель. Старший брат Л. Нобеля Роберт (1829—1896) в 1873 г. отправился на

Рис. 1. Плакета (лицевая и оборотная стороны) в память добычи миллиарда пудов сырой нефти Товариществом братьев Нобель (1906, 72/103 мм, серебро, гравер А. Р. Тилеман?).

Рис. 2. Плакета (лицевая и оборотная стороны) в память добычи миллиарда пудов сырой нефти Товариществом братьев Нобель (1906, 83/103 мм, серебро, гравер А. Варени?).

Рис. 3. Медаль премии им. Людвиг Нобеля (лицевая и оборотная стороны).

Кавказ, чтобы выяснить, можно ли производить оружейные приклады для берданок из кавказского ореха. Выяснил, что сделать это невозможно, но предложил брату участвовать в разработке нефтяных промыслов Прикаспия и купил в Баку небольшой участок и небольшой нефтеперерабатывающий завод. Так была заложена основа создания «Товарищества нефтяного производства братьев Нобель».

Нобелевский нефтяной бизнес в считанные годы буквально преобразил Россию, потому что в империю Нобелей входили не только промыслы, но и система складов, транспорт, многочисленные вспомогательные производства. Людвигу пришлось самому сконструировать первые в России вагонцистерну и паровоз для транспортировки 250 т нефти, наладить производство труб и строительство первого в России нефтепровода, впервые разработать проект и начать строительство нефтеналивных танкеров.

Все делалось на высочайшем уровне, заботились Нобели и о работниках своих предприятий. На решение социально-экономических проблем «Товарищество нефтяного производства братьев Нобель» отчисляло 40 % чистой прибыли. Творческий, квалифицированный труд сотрудников компании позволил добиться высокой конкурентоспособности и стабильной прибыли. В начале 1880-х годов под Баку появился целый городок для служащих компании с изящными, окруженными зелеными зданиями «в византийском стиле». Кондиционеры, холодильники (весной привозили 800 т льда, чтобы на все лето хватило), опреснитель, электричество, библиотека и больница, телефон (протянули первую в Баку телефонную линию компании «Белл»), чистая вода, которую ежедневно доставляли из Волги.

Людвиг Нобель разработал новый метод непрерывной перегонки нефти, что позволило увеличить производство и улучшить качество продукции, сделать керосин доступным по цене для всех слоев населения. С 1878 по 1888 г. цена нобелевского керосина была снижена в пять раз. «Керосин стал доступен каждой деревне», — писала газета «Новое время».

В 1906 г. в память добычи миллиарда пудов сырой нефти Товариществом братьев Нобель ювелирная фирма Фаберже выпустила две плакеты из серебра, ставшие особо престижным подарком для сотрудников предприятий Товарищества [3].

Авторство плакет вызывает вопрос, так, доктор искусствоведения Е. С. Щукина предполагает авторство А. Ф. Васютинского [4].

Большую часть медального поля плакетки (рис. 1) занимает низкорельефная карта нефтяных промыслов Апшеронского полуострова и Каспийского моря. В центре верхней части медального поля пятистрочная надпись: «В память добычи миллиарда пудов сырой нефти Товариществом Б^р Нобель 1879—1906». Слева сверху портрет Людвиг Нобеля, справа — его сына Эмануила Нобеля. Портреты профильные, полупогрудные, повернутые влево, высокорельефные. В левом нижнем углу, в рамке, изображение нефтеналивного судна.

На оборотной стороне плакетки на фоне множества нефтяных вышек, горного пейзажа, каравана верблюдов, высокорельефная женская фигура, стоящая рядом с

Рис. 4. Нагрудный знак премии им. Людвиг Нобеля.

постаментом, на котором горит огонь, держит в поднятой правой руке горящий светильник. Вероятно, это Гестия — древнегреческая богиня домашнего очага, старшая дочь Кроноса и Реи, сестра Зевса, Аида, Посейдона, Деметры и Геры. Она покровительница неугасимого огня — начала, объединяющего мир богов, человеческое общество и каждую семью.

На лицевой стороне второй плакетки (рис. 2), в углублении, напоминающем раму картины, на фоне нефтяных промыслов, на постаменте расположены, в обрамлении дубовых листьев, круглые медальоны с профильными, погрудными, повернутыми влево, высокорельефными портретами (слева направо) Людвига, Роберта, Альфреда и Эмануила Людвиговича Нобелей. Слева и справа по краю медальонов, по кругу надписи на французском языке, соответственно: «LOUIS NOBEL», «ROBERT NOBEL», «ALFRED NOBEL», «EMANUEL NOBEL».

В верхней выпуклой части плакетки лавровая гирлянда, в нижней, под постаментом — пластина с надписью на французском языке: «EN COMMEMORATION DU MILLIARD POUNDS DE NAPHTHE EXTRAIT PAR LA SOCIETE NOBEL FRERES 1879—1906» (В память добычи миллиарда пудов сырой нефти Товариществом братьев Нобель 1879—1906).

На оборотной стороне плакетки, на фоне нефтяных промыслов в районе Баку и восходящего солнца, страждущих, склонившихся перед ротоной, в левой стороне плакетки высокорельефные фигуры: женская, поднимающая горящий светильник (как мы предположили выше, Гестия) и ангела, держащего лавровый венок. В нижней части плакетки на выпуклой пластине надпись на латыни: «IGNIS MUNDI LUMEN, VITAE FOCUS», что можно перевести, как: «Огонь — мира светоч, жизни основа».

Л. Нобель активно занимался просветительской деятельностью, финансировал научные работы. Создание Императорского Русского технического общества в 1868 г. состоялось при его непосредственном участии. Трудно переоценить влияние этого события на развитие русской науки. Он участвовал в деятельности общества и финансировал его работу, учреждал стипендии.

Л. Нобель был одним из инициаторов введения метрической системы в России.

Скончался Л. Нобель 31 марта 1888 г. Его похоронили на Смоленском лютеранском кладбище в Санкт-Петербурге. Среди тех, кто пришел проводить его в последний путь, были аристократы и рабочие, ученые и инженеры...

30 июля 1888 г. на общем собрании пайщиков и акционеров Товарищества Братьев Нобель было принято решение увековечить память Л. Нобеля, учредив на средства Товарищества научную премию его имени, которая должна была присуждаться Императорским Русским техническим обществом (ИРТО) за выдающиеся научные

работы и исследования в области металлургии, нефтяного производства, нефтехимии и в смежных отраслях. В память о Л. Нобеле ИРТО в 1889 г. провело торжественное собрание, на котором правление Товарищества объявило об учреждении золотой медали и премии имени Л. Нобеля и передало ИРТО 6 тыс. руб. золотом.

Автором медали стал старший медальер Императорского Санкт-Петербургского монетного двора Авраам Авенирович Грилихес (1849—1912). Медаль диаметром 38 мм и весом 36,54 г была изготовлена из золота.

В центре медального поля профильный, полупогрудный, повернутый влево, высокорельефный портрет Л. Нобеля. По краю медального поля, по кругу надпись, сверху: «ЛЮДВИГЪ ЭМАНУИЛОВИЧЪ НОБЕЛЬ», слева и справа — даты рождения и смерти: «1831», «1888», снизу: «ИМПЕРАТОРСКОЕ РУССКОЕ ТЕХН. ОБЩ.».

В центре медального поля оборотной стороны медали рельефное изображение — нефтяная вышка на фоне лавровой ветви, стоящая на выпуклой пластине, предназначенной для написания имени лауреата. По краю медального поля, по кругу надпись: «ЗА ЛУЧШИЙ ТРУДЪ ПО МЕТАЛЛУРГИИ И НЕФТЯНОМУ ПРОИЗВОДСТВУ» [5].

Первая российская премия имени Л. Нобеля была присуждена 31 марта 1896 г. инженеру Алексею Степанову за работу «Основы теории горения ламп (керосиновых). Вторая — в 1898 г. доктору Всеволоду Баскакову «за решение вопроса о возможности совершенного нефтесжигания без посредства пульверизации». Вручение третьей премии состоялось в 1905 г. Ее лауреатом стал Александр Никифоров «за разработку метода выделения из нефти ароматических углеводородов».

Помимо премии имени Л. Нобеля в России были учреждены многочисленные стипендии его имени в Горном и Технологическом институтах, в Ремесленном училище Цесаревича Николая, в Санкт-Петербургском коммерческом и Первом реальном училищах, в Бакинском реальном училище. Аналогичные стипендии (более 15) для высших учебных заведений Санкт-Петербурга, училищ Нижнего Новгорода, Баку, Царицына, Чистополя были учреждены уже от имени его сына Э. Л. Нобеля.

Таким образом, керосин «стал финансовой основой» первой премии имени Нобеля, российской.

Первая Российская Национальная Академия Культуры, Мecenатства и Благотворительности (АКМиБ) возродила в 2007 г. российскую премию им. Людвига Нобеля. Премия вручается в Санкт-Петербурге и является признанием персональных заслуг, достигнутых в результате профессиональной деятельности. Президентом Почетного Совета премии им. Л. Нобеля является ректор АКМиБ Е. В. Лукошков. Ее лауреатами стали известные деятели культуры, науки, спорта,

предприниматели: поэт, Лауреат Государственной премии России Евгений Евтушенко; международный гроссмейстер, Президент Международной ассоциации фондов мира Анатолий Карпов; танцовщик и балетмейстер, народный артист СССР, Лауреат Ленинской и Государственной премий СССР, Лауреат Государственной премии России Владимир Васильев; летчик-космонавт СССР, дважды Герой Советского Союза Алексей Леонов; писатель и общественный деятель, академик НАН Киргизии Чингиз Айтматов; Народный артист России, доктор биологических наук Валентин Дикунь; член-корреспондент Академии технологических наук России, начальник Департамента инвестиций и строительства ОАО «Газпром» Ярослав Голко; Академик Российской академии медико-технических наук, вице-президент Санкт-Петербургской Инженерной академии Вениамин Сквирский и другие.

Лауреатам возрожденной премии вручается медаль (рис. 3), изготовленная на Санкт-Петербургском Федоровском заводе по эскизам 1888 г. и нагрудный знак (рис. 4). Диаметр медали 40 мм, материал — томпок, покрытый позолотой. Нагрудный знак диаметром 27 мм изготовлен из серебра.

Лицевая сторона медали полностью соответствует описанной выше медали 1888 г. Центр медального поля оборотной стороны медали занимает рельефное факсимиле Людвига Нобеля. В верхней части медального поля, по краю, круговая надпись: «ЗА ЛУЧШИЙ ТРУДЪ».

Центральную часть медали нагрудного знака занимает профильный, полупогрудный, повернутый влево, высокорельефный портрет Л. Нобеля. Под портретом, по кругу надпись: «LUDVIG NOBEL». Медаль при помощи ушка и кольца крепится к колодке с красной муаровой лентой.

Несколько слов о сыне Л. Нобеля. Эмануил Людвигович (1859—1932) родился в Санкт-Петербурге. После смерти отца он возглавил семейное дело. Его деятельность всегда отличалась социальной направленностью. В Санкт-Петербурге и Баку были созданы рабочие городки, организованы школы, вечерние курсы, бесплатное медицинское обслуживание для работников нобелевских предприятий. Во время эпидемии холеры в 1892 г. Эмануил Нобель пожертвовал большие суммы на организацию Института экспериментальной медицины и в связи с этим был назначен почетным членом и сотрудником института. Он неоднократно жертвовал крупные суммы на нужды этого учреждения и вообще на развитие медицины.

Э. Нобель участвовал в разработке первого в мире танкера, создании в России мощного речного и морского нефтеналивного флота, строительстве первых в мире дизельэлектростанций (в 1912 г. на всех флотах мира было 16 судов с дизельными установками свыше 600 л. с., из них 14 — с дизельными установками Механического завода «Людвиг

Нобель»), а также в разработке и изготовлении первого в мире дизельного двигателя на сырой нефти. Морские и речные суда с дизельными двигателями Эмануил Нобель назвал «теплоходами».

Эмануил Людвигович был самым богатым и влиятельным членом рода, и только он по просьбе шведского короля мог изменить условия завещания своего дяди Альфреда, но Эмануил настоял на выполнении завещания и обещал его выполнение.

Да, Нобелевские премии – явление не разовое, рожденное в России, а фамильное, династическое.

Наконец, мы добрались до Альфреда Нобеля (1833–1896), учредителя широкоизвестных премий. В 1862 г. в Санкт-Петербурге он провел первые успешные опыты с нитроглицерином и оформил патент на это изобретение. В это же время в Швеции Альфред Нобель создал завод «Нитроглицерин», который стал основой его собственной промышленной группы, производившей взрывчатые вещества.

В 1865 г. им было сделано выдающееся открытие в области военной техники: он создал металлический капсюль для патрона. В 1867 г. Альфред Нобель получил динамит, или «безопасный взрывчатый порошок Нобеля», и использовал его при строительстве разного рода объектов. Развивая производство взрывчатых веществ, Альфред Нобель создал целую сеть предприятий в Европе. Он был хозяином железодобывающих заводов. После его смерти выяснилось, что он является владельцем 93 предприятий в Европе и Америке, выпускавших 66 тыс. т взрывчатки в год.

Альфред Нобель завещал на проценты от его капитала, возникшего во многом от производства динамита, присуждать премии тем, кто в течение предшествующего периода принесет наибольшую пользу человечеству. Премии должны были присуждаться в пяти областях: медицине, физике, химии, литературе и миротворчестве. В завещании указано, что премии по медицине присуждает Каролинский институт в Стокгольме, премии по физике и химии – Шведская Королевская академия наук, по литературе – Шведская академия в Стокгольме, премии мира – особая комиссия, избираемая Норвежским парламентом.

С 1901 г. Нобелевским лауреатам вручаются дипломы, денежные премии и памятные золотые медали [6, 7].

Необходимо отметить, что внешний облик Нобелевских медалей не менялся с 1902 г. Дело в том, что в начале 1901 г. молодой и талантливый шведский скульптор и гравер Эрик Линдберг (позже профессор Эрик Линдберг) был удостоен чести получить заказ на изготовление трех «шведских» нобелевских медалей. В то же время норвежскому скульптору Густаву Вигеланду поручили разработать норвежскую медаль – за достижения в области мира. Рельеф на оборотной стороне шведских медалей не был утвержден ко времени проведения первой

церемонии награждения в 1901 г., и каждый из лауреатов 1901 г. получил «временную медаль» – медаль с изображением Альфреда Нобеля, отлитую из благородного металла – в качестве памятного сувенира. «Настоящие» же медали были готовы лишь к сентябрю 1902 г.

Итак, лауреатам в области физики, химии, физиологии и медицины, литературы вручаются медали, созданные Эриком Линдбергом.

Лицевая сторона всех медалей одинакова (рис. 5) – профильный, повернутый влево погрудный, высокорельефный портрет основателя премий, слева от портрета надпись: «ALFR. NOBEL» (Альфред Нобель), справа – даты рождения и смерти римскими цифрами: «NAT – MDCXXXIII OB – MDCXXXCVI» (1833–1896).

Оборотные стороны медалей за заслуги в химической и физической науке идентичны (рис. 5). В центре медального поля женщина, олицетворяющая гений науки, приоткрывает покрывало, закрывающее холодное и строгое лицо женщины, олицетворяющей Природу, напоминающую богиню Исиду, появляющуюся из облаков и держащую рог изобилия. По краю медального поля, слева, сверху и справа, по кругу надпись на латыни, 6-ая песнь, стих 663-ий из «Энеиды» Вергилия: «INVENTAS VITAM JUVAT EXCOLUISSE PER ARTES» (Тем, кто жизнь земную улучшал, приобретаая мастерство). Под аллегорическими фигурами пластина, на которой пишется имя лауреата и год присуждения премии. Слева и справа от пластины, по кругу надпись: «REG. ACAD. SCIENT SUEC» (Королевская шведская академия наук). Слева и справа от фигур в медальном поле врезана (остальные изображения медали – выпуклые) надпись: «NATURA SCIENTIA» (естественная наука).

Оборотная сторона медали за заслуги в области физиологии и медицины (рис. 6) отличается изображением в центре медального поля: женская фигура, олицетворяющая гения медицины, с открытой книгой на коленях, собирает воду, истекающую из скалы, чтобы утолить жажду больной девочки. Другое отличие – надпись по бокам пластины в нижней части медального поля: «REG. UNIVERSITATIS MED. CHIR. CAROL» (Королевский Каролинский медицинский институт).

Оборотная сторона медали за заслуги в области литературы (рис. 7) также отличается изображением в центре медального поля: юноша, сидящий под лавровым деревом, очаровано внимаает песне музы. Другое отличие – надпись по бокам пластины в нижней части медального поля: «ACAD SUEC» (Шведская академия).

Нобелевская медаль за достижения в борьбе за мир (рис. 8) была создана Густавом Вигеландом.

Лицевая сторона – профильный, головной, повернутый влево портрет Альфреда Нобеля, по краю медального поля, по кругу, надпись «ALFR. NOBEL NAT – MDCXXXIII OB –

MDCXXXCVI» (Альфред Нобель 1833–1896).

В центре медального поля оборотной стороны медали – три юноши, по-братски обнимающих друг друга за плечи. По краю медального поля, по кругу надпись на латыни: «Pro pace et fraternitate gentium» (За мир и братство между людьми).

Имя лауреата и надпись на латыни: «Parlamentum Norvegiae» (Норвежский парламент) гравированы на гурте медали.

И, наконец, в 1968 г. была учреждена, в связи с 300-летним юбилеем Шведского центрального банка (Sveriges Riksbank) премия, а шведским скульптором Гунвором Свенсон-Лундквистом создана нобелевская медаль за заслуги в области экономики (рис. 9).

В центре медального поля лицевой стороны медали профильный, головной, повернутый влево портрет Альфреда Нобеля, по краю медального поля, по кругу, надпись «Sveriges Riksbank till Alfred Nobels Minne 1968» (Банк Швеции в память Альфреда Нобеля 1968). Под портретом два скрещивающихся рога изобилия.

В центре медального поля оборотной стороны медали – эмблема Королевской шведской академии наук. По краю медального поля, слева, сверху и справа надпись «Kungliga Vetenskaps Akademiem» (Королевская шведская академия наук).

Вплоть до 1980 г. медали, а каждая из них весила примерно по 175 г и имела 66 мм в диаметре, делались из 23 карата золота. С 1980 г. их стали чеканить из 18 карат, так называемого «зеленого золота» (сплав желтого золота и белого серебра), и покрывать золотом в 24 карата.

«Шведские» медали отливаются на шведском монетном дворе Muntverket в Эскилстуне, а медаль лауреата премии мира – на королевском монетном дворе в норвежском Кенгсберге.

К сожалению, граждан Украины пока нет среди нобелевских лауреатов. Это не удивительно, учитывая рождение независимой страны в 1991 г. и сложности первых десятилетий ее развития. Но это не означает, что уроженцев Украины нет среди лауреатов престижнейших наград. Судьба забросила некоторых из них в другие страны, которым они и принесли славу [8].

Илья Ильич Мечников (1845–1916) – выдающийся микробиолог, эмбриолог, зоолог и иммунолог, не только родился в Украине, в селе Ивановка-Панасовка Купянского уезда Харьковской губернии, но и учился и работал в Украине. Мечников блестяще окончил Харьковский лицей, естественное отделение физико-математического факультета Харьковского университета, был доцентом кафедры зоологии Новороссийского университета в Одессе, руководил в нем кафедрой, возглавлял Одесскую бактериологическую станцию. В 1908 г. гражданину Российской империи И. И. Мечникову и немецкому ученому Паулю Эрлиху присудили Нобелевскую премию в области физиологии и медицины «за работы по иммунитету».

Рис. 5. Нобелевская медаль в области химии (лицевая и оборотная стороны).

Рис. 6. Нобелевская медаль в области физиологии и медицины (оборотная сторона).

Рис. 7. Нобелевская медаль в области литературы (оборотная сторона).

Рис. 8. Нобелевская медаль за достижения в борьбе за мир (лицевая и оборотная стороны).

Рис. 9. Нобелевская медаль за заслуги в области экономики (лицевая и оборотная стороны).

Рис. 10. Медаль, посвященная 125-летию со дня рождения И. И. Мечникова (лицевая и оборотная стороны).

Если мы уже говорим о медалях, то будет уместно остановиться на медали, посвященной И. И. Мечникову (рис. 10).

Скульптор Владимир Кербель создал в 1970 г. на Ленинградском монетном дворе медаль (60 мм, томпак), в центре лицевой стороны которой расположен головной (анфас), высокорельефный портрет ученого. По краю медального поля, по кругу надпись, слева и справа даты рождения и смерти: «1845», «1916», внизу: «И. И. Мечников».

Все медальное поле оборотной стороны медали занимает рельефное, десятистрочное высказывание Ильи Ильича, актуальное по сей день: «Пусть те, у кого воинственный пыл еще не остынет, лучше направят его на войну не против людей, а против врагов в виде большого количества видимых и невидимых микробов».

Еще одну Нобелевскую премию в области физиологии и медицины «за открытие стрептомицина, первого антибиотика, эффективного против туберкулеза» в 1952 г. получил уроженец с. Новая Прилука Липовецкого района Винницкой области, американский микробиолог Зельман Абрахам Ваксман (1888—1973).

Без Нобелевской премии в области экономики уроженцы Украины также не остались. Родившийся в Харькове американский экономист Саймон Смит Кузнец (1901—1985) получил Нобелевскую премию в 1971 г. «за эмпирическое обоснование толкования экономического роста».

Нобелевскую премию по химии «за разработку теории хода химических реакций, созданную ими независимо друг от друга» в 1981 г. получили американские ученые Кенети Фукуи и родившийся в 1937 г. в г. Золочев Львовской области Роальд Гофман.

Французский лауреат Нобелевской премии в области физики за устройство, «отбраковывающее субатомные частицы в субатомном ускорителе» (как записано в дипломе) Жорж (Георгий) Шарпак родился в 1924 г. в г. Дубровицы Ровненской области.

Ну и конечно литература. Нобелевскую премию в 1966 г., как гражданин Израиля, получил всемирно известный писатель Агнон (Шмуэль Йосиф Халеви Чачек) (1888—1970), родившийся в небольшом местечке Бучач, нынешнем районном центре Тернопольской области.

Список литературы

1. Драгульский С. Русские Нобели – наука и бизнес на благо России // Экономические стратегии. – 2007. – № 4. – С. 126–132.
2. Мешкунов В. С. Премия имени Людвига Эммануиловича Нобеля (документы) // Научное издательство биографической международной энциклопедии «Гуманистика». – Санкт-Петербург. – 1998. – <http://www.humanistica.ru/nobel/>
3. <http://www.rucollect.ru/?id=50&oid=pg0rwyugkcsjxy>
4. Щукина Е. С. Два века русской медали. – М.: Терра, 2000. – 269 с.
5. Щукина Е. С. Загадки медали Людвига Нобеля // <http://kultura-rf.ru/stat.php?action=view&item=0>
6. Lemmel Birgitta The Nobel Prize Medals and the Medal for the Prize in Economics // http://nobelprize.org/nobel_prizes/medals/
7. Linman Carolina The Medals // <http://www.ceptualinstitute.com/galleria/awards/nobel/nobelmedals.html>
8. Чекман І. С. Родина Нобелів. – Київ.: ПВП “Задруга”. – 2007. – 152 с.

МІШЕНЬ СИЛУЕТНА "ТЕРОРИСТ"

Формат А1 (840x594 мм)

Мішень для стрільби з пістолета, револьвера на відстань 25 м, (також можна використати для кидання дротиків, стрільби з лука, або прикрасити стіни Вашого офісу тощо).

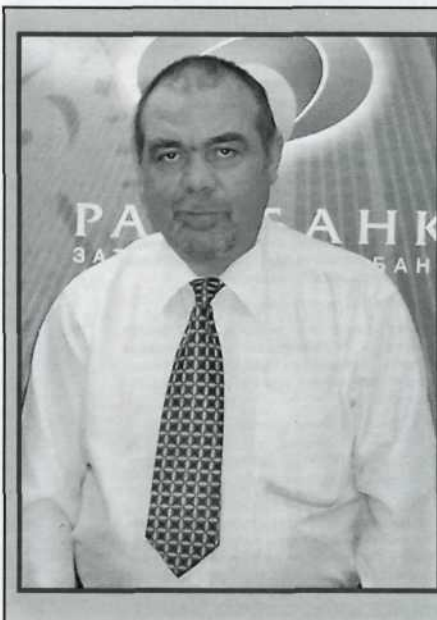
Ціна з пересиланням поштою:

по Україні:

10 шт – 40 грн,

20 шт – 70 грн,

30 шт – 100 грн.

Українська нумізматика понесла велику втрату – 5 грудня 2007 р. раптово пішов з життя Євген Йосипович Ревонок.

На відміну від більшості банкірів-теоретиків Євген Йосипович був унікальною людиною – банкір-дослідник та нумізмат-практик він встигнув зробити значний внесок у банківську справу.

Є. Й. Ревонок зібрав другий за значимістю приватний архів-бібліотеку документації і літератури з ініціювання, розробки, виготовлення та введення у обіг перехідних купонно-карбованцевих грошей та сучасної національної валюти – гривні. Він перший з керівників комерційних банків уклав з Національним банком України договір на розповсюдження пам'ятних монет України та іншої нумізматичної продукції НБУ. Ним організовано перший (імовірно, поки що єдиний в системі комерційних банків країни) музей національної нумізматики, у якому представлено майже

всі сучасні пам'ятні монети незалежної України та документація щодо їх розробки, виготовлення і введення у обіг. Євген Йосипович єдиний з банкірів його рівня брав активну участь у міжнародних конференціях з розвитку сучасної національної нумізматики; брав участь у нарадах робочої групи Національного банку України та Асоціації нумізматів України з організації цивілізованого нумізматичного ринку. Він ретельно досліджував світовий нумізматичний досвід, у тому числі законодавство провідних країн, для чого детально вивчав закони про грошові системи і грошові одиниці цих країн.

Євген Йосипович, людина активної життєвої позиції, в передостанній день життя відвідав ювелірну виставку, мав кілька ділових зустрічей... А на наступний день його не стало.

Асоціація нумізматів України, колеги, друзі та редакція журналу висловлюють шире співчуття родині та близьким покійного.

Юбилейная медаль «50 лет Советской милиции»

Владимир Лазаренко (Киев)

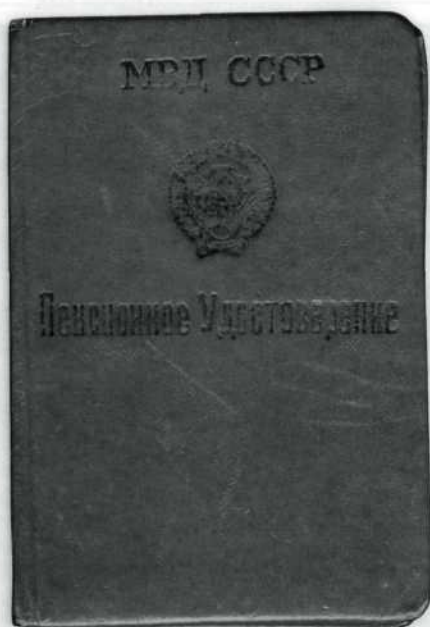
В основу данной публикации положены архивные материалы и личные исследования автора с описанием разновидностей медали и удостоверения к ней.

В связи с полувековым юбилеем Советской милиции Указом Президиума Верховного Совета СССР от 20 ноября 1967 г. была учреждена юбилейная медаль «50 лет Советской милиции», а также ее положения и описание (Ведомости Верховного Совета СССР, 1967 г., № 47).

В результате проведенного конкурса на лучший эскиз медали был одобрен проект художника В. А. Гурушкина.

На лицевой стороне медали художник разместил изображение пятиконечной звезды, в верхнем луче которой расположен серп и молот. В средней и нижней части звезды изображен щит с матовой поверхностью и рельефной надписью «50 лет». В нижней части медали по окружности рельефное изображение дубовых ветвей.

Оборотная сторона медали в композиционном отношении по расположению надписей очень схожа с юбилейной медалью «40 лет Вооруженных сил СССР». По окружности расположена надпись: «В ОЗНАМЕНОВАНИЕ

СССР
МИНИСТЕРСТВО ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

ПЕНСИОННОЕ
УДОСТОВЕРЕНИЕ № 5773

Фамилия Верхошов
Имя Владимир
Отчество Амфиросов
Звание Майор милиции

Является пенсионером МВД СССР за выслугу 29 лет.

Пенсия назначена с 1.11 1957 г. согласно Постановлению Государственного Комитета Оборонны № ГКО-6116 от 28/VI-1944 г.

Заместитель Министра
Внутренних Дел СССР
[Подпись]

Начальник ЦО МВД СССР
[Подпись]

Согласно постановлению Государственного Комитета Оборонны от 28/VI-1944 г. № ГКО-6116 пенсионеру предоставляется право:

- а) На обеспечение его и членов его семьи медицинской помощью, а нуждающихся — санаторно-курортным лечением через поликлиники, санатории и дома отдыха МВД СССР.
- б) На занимаемую им жилую площадь, а при перемене места жительства — на получение новой жилой площади.
- в) Состоять членом клуба МВД.
- г) На прием его детей в Суворовские военные и Нахимовские военно-морские училища, а также на бесплатное обучение детей в техникумах и высших учебных заведениях.
- д) На обеспечение вещевым довольствием по нормам и в сроки, установленные для офицерского состава органов и войск МВД, — за наличный расчет по государственными ценам.
- е) На получение через городские и районные Советы депутатов трудящихся в бесплатное пользование земельного участка под застройку, огород или сад, а также

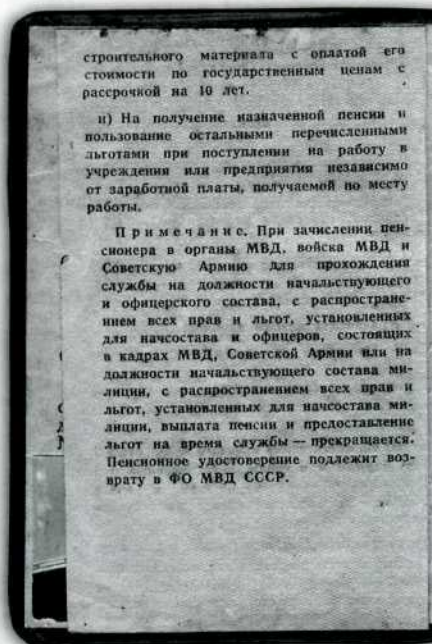

ПЯТИДЕСЯТОЙ ГОДОВЩИНЫ»; «СОВЕТСКОЙ / МИЛИЦИИ / 1917—1967», внизу изображена маленькая пятиконечная звездочка. Поле медали с обеих сторон окаймлено бортиком, изображения и надписи выпуклые.

Лента медали по расцветке похожа на ленту другой милицмейской медали — «За отличную службу по охране общественного порядка» и отличается лишь количеством и размером красных полосок: на синей шелковой муаровой ленте расположено пять вертикальных красных полос, которые как бы знаменуют пятидесятилетие Советской милиции. Посередине расположены три полоски шириной 1 мм, по краям две полоски по 4,5 мм.

Эскиз был отправлен на Ленинградский монетный двор, где и был отчеканен пробный образец из медно-никелевого сплава,

диаметром — 32 мм и толщиной 2,8 мм; после чего медаль была передана на окончательное утверждение в Президиум Верховного Совета, где и была утверждена без изменений.

Так как юбилейная медаль «50 лет Советской милиции» была рассчитана не на столь массовые награждения какие проводились в Вооруженных силах СССР, а только на лиц имеющих прямое отношение к правоохранительным органам, ее тираж был определен в 400.000, и размещен только на одном монетном дворе — Ленинградском. Отчеканенная медаль имела три разновидности:

1. Аббревиатура ЛМД — на реверсе ушка.
2. Аббревиатура ЛМД — на аверсе ушка.
3. Аббревиатура ЛМД — на реверсе и аверсе ушка.

Согласно положения юбилейной медалью «50 лет Советской милиции» награждались: лица высшего, старшего, среднего, младшего начальствующего состава милиции, положительно характеризовавшиеся на службе и состоявшие к 21 ноября 1967 г. на службе в органах, учреждениях и учебных заведениях Министерства Охраны Общественного порядка СССР; лица имевшие специальные звания в милиции и уволенные в запас или отставку с выслугой 25 и более календарных лет.

Награждение юбилейной медалью «50 лет Советской милиции» и ее вручение производилось от имени Президиума Верховного Совета СССР, на основании списков объявленных приказами соответствующими должностными лицами

**Хронология вручения юбилейной медали
«50 лет Советской милиции».**

04.04.1968	сержант милиции	Скитер С.
10.04.1968	капитан милиции	Ларионов Павел Васильевич
22.04.1968	Старшина милиции	Кочетков Максим Павлович
24.04.1968	капитан милиции	Антипова Прасковья Николаевна
25.04.1968	майор милиции	Верхоношев Владимир Дмитриевич
30.04.1968		Чепинога В.
04.-.1968	майор милиции	Князев Николай Ильич
.08.1968	Маршал Советского Союза	Захаров Матвей Васильевич
19.09.1968	полковник милиции	Клевцов Алексей Андреевич

органов и заведений МООП СССР. Списки бывших работников милиции, награжденных юбилейной медалью составлялись на основании документов, подтверждающих 25-летнюю выслугу. О вручении медали составлялся протокол с указанием ФИО награжденного. Вместе с медалью вручалось удостоверение установленного образца отпечатанное типографией ГОЗНАКА Министерства финансов СССР.

Удостоверение представляло собой книжку, изготовленную из плотной белой бумаги. На ее лицевой стороне, в верхней части расположен герб СССР, под ним надпись в четыре строки: «СОЮЗ / СОВЕТСКИХ / СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ / РЕСПУБЛИК». В нижней части удостоверения надпись в три строки: «УДОСТОВЕРЕНИЕ / К ЮБИЛЕЙНОЙ МЕДАЛИ / «50 лет СОВЕТСКОЙ МИЛИЦИИ». Герб и надписи выполнены красной краской.

Во внутренней части удостоверения, на первой странице, в верхней части расположена надпись красной краской – «50 лет СОВЕТСКОЙ МИЛИЦИИ», в центре – черно-белое изображение медали, на второй странице в верхней части расположена надпись – «УДОСТОВЕРЕНИЕ», под ним оставлено три строчки для звания и ФИО награжденного. Ниже надпись в четыре строки: «в соответствии с Указом ПРЕЗИДИУМА / ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР / ОТ 20 НОЯБРЯ 1967 ГОДА / НАГРАЖДЕН ЮБИЛЕЙНОЙ МЕДАЛЬЮ». Ниже надпись красной краской: «50 лет СОВЕТСКОЙ МИЛИЦИИ», под ней, в две

строки: «От имени ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО / СОВЕТА СССР медаль вручена». В нижней части удостоверения указывалось число, месяц и год награждения, должность и подпись вручившего медаль. Удостоверение разновидностей не имело.

Судя по наградным документам, вручение медали начали производить в апреле 1968 г. среди награжденных юбилейной медалью: Министр МВД СССР Н. А. Шелоков, зять Л. И. Брежнева Ю. М. Чурбанов, Marshals Советского Союза – М. В. Захаров, В. Г. Куликов, Д. Ф. Устинов. Этой медалью были удостоены и космонавты – Б. В. Воинов, В. В. Горбатко, А. А. Губарев, В. А. Джанибеков, Л. И. Попов, Ю. В. Романенко. по данным Президиума Верховного Совета СССР юбилейной медалью «50 лет Советской милиции» было награждено более 400.000 человек.

После распада СССР приказом МВД Республики Беларусь № 17, от 31 января 1997 г. учреждена юбилейная медаль «80 лет Белорусской милиции». Медаль изготовлена из медно-никелевого сплава и имеет форму правильного круга диаметром 32 мм. Изображение медали полностью скопировано с медали «50 лет Советской милиции», лишь с изменением цифры «50» на «80» на лицевой стороне, «ПЯТИДЕСЯТОЙ» и серпа и молота на герб Республики Беларусь на «ВОСЬМЕДИСЯТОЙ»,

«СОВЕТСКОЙ» на «БЕЛАРУСКОЙ», и дат «1917—1967» на «1917—1997» на оборотной стороне.

Лента белорусской медали также заимствована у советской, с изменением цвета левой синей полоски на серую, шириной 3,5 мм.

Тираж медали – 12.000 экз.

Список литературы

1. Сборник законов СССР и указов Президиума Верховного Совета СССР 1938—1967. – Т. 2. – М., 1968.
2. Богданович В. А., Головенко И. П. Награды Родины. – Т. 2. – М., 1981.
3. Шишков С. С., Музалевский М. В. Ордена и медали СССР. – Т. 2. – Владивосток, 2000.
4. Володин А., Мерлей Н. Медали СССР. – СПб: Печатный двор, 1997.
5. Paul Me’Daniel & Paul J. Schize. The Comprehensive Guide to Soviet orders and medals. – Virginia, 1997.
6. Государственные награды Республики Беларусь. – С.-Петербургский Коллекционер, 2005, № 4 (34).

Осторожно – подведут!!!

В журнале «Нумизматика і Фалеристика» № 3, 2005 и № 1, 2006 была размещена реклама издательства «Нумизматическая литература».

Как выяснилось позже, реклама, предоставленная главным редактором журнала «Нумизматика» (г. Москва) Натальей Каштановой, не соответствует

действительности. Более того, от этой дамы материально пострадали О. В. Парамонов, В. Г. Лазаренко и «Московское Нумизматическое Общество», которое ее за это лишило членства и права посещения Московского клуба нумизматов.

Фердінанд-V (1835-1848 рр.)

Максим Загребя,
Олександр Каглян (Київ)

Рік Тираж Якість Ціна

3 крейцера

∅ 18,0 мм. Срібло 344-ї проби, 1,7 г. Гурт гладкий

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1835	A	Fine 50,0	XF	400,0
	E	Fine 100,0	XF	700,0
1836	A	Fine 50,0	XF	250,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0

∅ 18,0 мм. Срібло 344-ї проби, 1,7 г. Гурт гладкий

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1837	A	Fine 15,0	XF	100,0
	C	Fine 100,0	XF	500,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0
1838	A	Fine 25,0	XF	150,0
	B	Fine 30,0	XF	200,0
	C	Fine 35,0	XF	200,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0
1839	A	Fine 20,0	XF	100,0
	C	Fine 100,0	XF	400,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0
1840	A	Fine 20,0	XF	75,0
	E	Fine 50,0	XF	150,0
1841	A	Fine 75,0	XF	600,0
	E	Fine 50,0	XF	275,0
1842	A	Fine 25,0	XF	120,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0
1843	A	Fine 50,0	XF	150,0
	E	Fine 100,0	XF	350,0
1844	A	Fine 30,0	XF	150,0
	E	Fine 100,0	XF	400,0
1845	A	Fine 30,0	XF	100,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0
1846	A	Fine 35,0	XF	100,0
	E	Fine 100,0	XF	500,0
1847	A	Fine 30,0	XF	100,0
	C	Fine 50,0	XF	150,0
1848	E	Fine 100,0	XF	500,0
	A	Fine 30,0	XF	150,0
	E	Fine 50,0	XF	500,0

Рік Тираж Якість Ціна

Герцогство Мантуя

∅ 18,0 мм. Срібло 344-ї проби, 1,7 г. Гурт гладкий

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1848	G.M	з лебедем Fine 750,0	XF	RARE
1848	G.M	без лебедя Fine 1.000,0	XF	RARE

5 крейцерів

∅ 20,0 мм. Срібло 438-ї проби, 2,2 г. Гурт рифлений

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1835	A	Fine 100,0	XF	600,0
1836	A	Fine 75,0	XF	500,0

∅ 20,0 мм. Срібло 438-ї проби, 2,2 г. Гурт рифлений

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1837	A	Fine 20,0	XF	150,0
1838	A	Fine 20,0	XF	150,0
1839	A	Fine 20,0	XF	150,0
	C	Fine 35,0	XF	200,0
1840	A	Fine 30,0	XF	200,0
	C	Fine 20,0	XF	150,0
1842	A	Fine 75,0	XF	500,0
1844	A	Fine 30,0	XF	200,0
1846	A	Fine 25,0	XF	150,0
1847	A	Fine 25,0	XF	150,0
1848	A	Fine 30,0	XF	150,0

Рік Тираж Якість Ціна

6 крейцерів

∅ 20,0 мм. Срібло 427-ї проби, 2,23 г. Гурт гладкий

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1848	A	Fine 10,0	XF	60,0
	B	Fine 100,0	XF	750,0
	C	Fine 10,0	XF	75,0

10 крейцерів

∅ 23,0 мм. Срібло 500-ї проби, 3,9 г. Гурт рифлений

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1835	A	Fine 120,0	XF	750,0
	E	Fine 200,0	XF	1.000,0
1836	A	Fine 50,0	XF	400,0
	E	Fine 200,0	XF	1.000,0

∅ 23,0 мм. Срібло 500-ї проби, 3,9 г. Гурт рифлений

Рік	Литера	Тираж	Якість	Ціна
1837	A	Fine 20,0	XF	150,0
	C	Fine 40,0	XF	250,0
	E	Fine 100,0	XF	450,0
1838	A	Fine 75,0	XF	450,0
	C	Fine 40,0	XF	200,0
1839	A	Fine 75,0	XF	400,0
	C	Fine 40,0	XF	200,0
1840	E	Fine 100,0	XF	750,0
	A	Fine 25,0	XF	150,0
1841	E	Fine 150,0	XF	1.000,0
	A	Fine 100,0	XF	500,0
1842	A	Fine 25,0	XF	150,0
	E	Fine 100,0	XF	400,0
1843	A	Fine 100,0	XF	250,0
	E	Fine 125,0	XF	600,0

Монети Австрійської імперії

Рік	Тираж	Якість	Ціна
1844	A	Fine	35,0 XF 250,0
	E	Fine	100,0 XF 550,0
1845	A	Fine	25,0 XF 200,0
	E	Fine	75,0 XF 500,0
1846	A	Fine	30,0 XF 200,0
	E	Fine	100,0 XF 600,0
1847	A	Fine	35,0 XF 200,0
	E	Fine	100,0 XF 750,0
1848	A	Fine	125,0 XF 750,0
	E	Fine	125,0 XF 750,0

∅ 23,0 мм. Срібло 500-ї проби, 3,9 г. Гурт рифлений

1837	B	Fine	750,0 XF 3.000,0
1838	B	Fine	150,0 XF 750,0
1839	B	Fine	35,0 XF 200,0
1840	B	Fine	40,0 XF 250,0
1841	B	Fine	35,0 XF 200,0
1842	B	Fine	35,0 XF 200,0
1843	B	Fine	100,0 XF 250,0
1844	B	Fine	40,0 XF 200,0
1845	B	Fine	35,0 XF 200,0
1846	B	Fine	35,0 XF 150,0
1847	B	Fine	30,0 XF 150,0
1848	B	Fine	30,0 XF 150,0

∅ 23,0 мм. Срібло 500-ї проби, 3,9 г. Гурт рифлений

1848	K.B.	Fine	100,0 XF 550,0
------	------	------	----------------

20 крейцерів

∅ 27,0 мм. Срібло 583-ї проби, 6,68 г. Гурт рифлений

1835	A	Fine	100,0 XF 750,0
	C	Fine	125,0 XF 850,0
	E	Fine	300,0 XF 1.250,0
1836	A	Fine	75,0 XF 450,0
	E	Fine	350,0 XF 1.000,0

∅ 27,0 мм. Срібло 583-ї проби, 6,68 г. Гурт рифлений

1837	A	Fine	20,0 XF 150,0
	B	Fine	25,0 XF 180,0
	C	Fine	30,0 XF 150,0
	E	Fine	40,0 XF 200,0
	M	Fine	150,0 XF 1.000,0
1838	A	Fine	20,0 XF 150,0
	B	Fine	20,0 XF 180,0
	C	Fine	35,0 XF 200,0
	E	Fine	50,0 XF 180,0
	M	Fine	150,0 XF 1.000,0
1839	A	Fine	20,0 XF 100,0
	B	Fine	100,0 XF 1.000,0
	C	Fine	50,0 XF 700,0
	E	Fine	35,0 XF 150,0
1840	A	Fine	15,0 XF 100,0
	C	Fine	25,0 XF 100,0
	E	Fine	40,0 XF 250,0
	M	Fine	100,0 XF 500,0
1841	A	Fine	15,0 XF 100,0
	C	Fine	20,0 XF 150,0
	E	Fine	40,0 XF 175,0
1842	A	Fine	20,0 XF 100,0
	C	Fine	25,0 XF 150,0
	E	Fine	40,0 XF 175,0
	M	Fine	50,0 XF 200,0
1843	A	Fine	65,0 XF 350,0
	C	Fine	30,0 XF 150,0
	E	Fine	40,0 XF 200,0
	M	Fine	50,0 XF 250,0
1844	A	Fine	20,0 XF 100,0
	C	Fine	30,0 XF 100,0
	E	Fine	65,0 XF 150,0
	M	Fine	65,0 XF 200,0
1845	A	Fine	25,0 XF 100,0
	C	Fine	35,0 XF 150,0
	E	Fine	50,0 XF 300,0
	M	Fine	50,0 XF 300,0
1846	A	Fine	25,0 XF 100,0
	C	Fine	30,0 XF 150,0
	E	Fine	60,0 XF 200,0
	M	Fine	50,0 XF 300,0
1847	A	Fine	35,0 XF 100,0
	C	Fine	35,0 XF 100,0
	E	Fine	50,0 XF 200,0
	M	Fine	75,0 XF 800,0
1848	A	Fine	20,0 XF 100,0
	C	Fine	25,0 XF 120,0
	E	Fine	65,0 XF 300,0

∅ 27,0 мм. Срібло 583-ї проби, 6,68 г. Гурт рифлений

1837	B	Fine	25,0 XF 150,0
1838	B	Fine	25,0 XF 150,0
1839	B	Fine	20,0 XF 100,0
1840	B	Fine	20,0 XF 100,0
1841	B	Fine	20,0 XF 100,0
1842	B	Fine	25,0 XF 150,0
1843	B	Fine	25,0 XF 100,0
1844	B	Fine	20,0 XF 100,0
1845	B	Fine	25,0 XF 100,0
1846	B	Fine	25,0 XF 100,0
1847	B	Fine	20,0 XF 100,0
1848	B	Fine	20,0 XF 100,0

∅ 27,0 мм. Срібло 583-ї проби, 6,68 г. Гурт рифлений

1848	K.B.	Fine	25,0 XF 150,0
------	------	------	---------------

Герцогство Мантуя

∅ 27,0 мм. Срібло 833-ї проби, 6,7 г. Гурт рифлений

1848	G.M	Fine	750,0 XF 3.000,0
------	-----	------	------------------

Монети Австрійської імперії

Рік Тираж Якість Ціна

1/2 конвенцаляра (Гульден)

∅ 30,0 мм. Срібло 833-ї проби, 14,0 г. Гуртовий напис

1835	A	Fine	800,0	XF	4.500,0
1836	A	Fine	700,0	XF	3.500,0

∅ 30,0 мм. Срібло 833-ї проби, 14,0 г. Гуртовий напис

1837	A	Fine	200,0	XF	1.250,0
1838	A	Fine	175,0	XF	1.250,0
1839	A	Fine	150,0	XF	1.000,0
1840	A	Fine	150,0	XF	850,0
1841	A	Fine	150,0	XF	850,0
1842	A	Fine	200,0	XF	900,0
1843	A	Fine	150,0	XF	850,0
1844	A	Fine	225,0	XF	1.000,0
1845	A	Fine	150,0	XF	850,0
1846	A	Fine	150,0	XF	850,0
1847	A	Fine	150,0	XF	850,0
1848	A	Fine	200,0	XF	1.250,0

∅ 31,0 мм. Срібло 833-ї проби, 14,0 г. Гуртовий напис

1837	B	Fine	1.000,0	XF	7.000,0
1838	B			RARE	

Рік Тираж Якість Ціна

Герцогство Мантуя

∅ 30,0 мм. Срібло 833-ї проби, 14,0 г

1848	G.M	Fine	1.000,0	XF	3.500,0
------	-----	------	---------	----	---------

Конвенцаляр (2 гульдена)

∅ 38,5 мм. Срібло 833-ї проби, 28,0 г. Гуртовий напис

1835	A	Fine	800,0	XF	4.500,0
	C			RARE	
1836	A	Fine	600,0	XF	3.000,0
	C	Fine	1.250,0	XF	7.500,0

Рік Тираж Якість Ціна

∅ 38,5 мм. Срібло 833-ї проби, 28,0 г. Гуртовий напис

1835	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
------	---	------	---------	----	----------

∅ 38,5 мм. Срібло 833-ї проби, 28,0 г. Гуртовий напис

1837	A	Fine	300,0	XF	1.750,0
	M	Fine	500,0	XF	5.000,0
1838	A	Fine	250,0	XF	1.500,0
	M	Fine	750,0	XF	5.000,0
1839	A	Fine	250,0	XF	1.500,0
1840	A	Fine	250,0	XF	1.500,0
1841	A	Fine	200,0	XF	1.000,0
1842	A	Fine	200,0	XF	1.000,0
1843	A	Fine	200,0	XF	1.000,0
1844	A	Fine	200,0	XF	1.000,0
1845	A	Fine	200,0	XF	1.000,0
1846	A	Fine	200,0	XF	1.000,0
1847	A	Fine	200,0	XF	950,0
1848	A	Fine	200,0	XF	900,0

Монети Австрійської імперії

Рік Тираж Якість Ціна

∅ 38,5 мм. Срібло 833-ї проби, 28,0 г. Гуртовий напис

1837	B	Fine	3.500,0	XF	RARE
1839	B				RARE

Дукат

∅ 20,0 мм. Золото 986-ї проби, 3,5 г. Гурт рифлений

1835	A	Fine	1.000,0	XF	6.000,0
	E	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1836	A	Fine	800,0	XF	4.500,0
	E	Fine	1.000,0	XF	6.000,0
1837	E				RARE

∅ 20,0 мм. Золото 986-ї проби, 3,5 г. Гурт рифлений

1837	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	500,0	XF	3.000,0
	E	Fine	400,0	XF	2.750,0

Рік Тираж Якість Ціна

1838	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	600,0	XF	4.000,0
	E	Fine	500,0	XF	3.000,0
1839	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	500,0	XF	3.000,0
	E	Fine	500,0	XF	3.000,0
1840	A	Fine	400,0	XF	2.250,0
	B	Fine	400,0	XF	2.750,0
	E	Fine	400,0	XF	2.750,0
	V	Fine	2.000,0	XF	12.500,0
1841	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	400,0	XF	2.750,0
	E	Fine	400,0	XF	2.750,0
	V	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1842	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	1.000,0	XF	5.000,0
	E	Fine	400,0	XF	2.750,0
	V	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
1843	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	500,0	XF	3.000,0
	E	Fine	550,0	XF	3.000,0
	V	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1844	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	400,0	XF	2.750,0
	E	Fine	500,0	XF	3.000,0
	V	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1845	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	400,0	XF	2.750,0
	E	Fine	600,0	XF	3.500,0
	V	Fine	2.000,0	XF	12.500,0
1846	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
	E	Fine	500,0	XF	3.000,0
	V	Fine	1.750,0	XF	11.000,0
1847	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	500,0	XF	3.000,0
	E	Fine	600,0	XF	3.500,0
	V	Fine	1.750,0	XF	11.000,0
1848	A	Fine	400,0	XF	2.750,0
	B	Fine	550,0	XF	3.000,0
	E	Fine	600,0	XF	3.500,0
	V	Fine	1.500,0	XF	10.000,0

∅ 20,0 мм. Золото 986-ї проби, 3,5 г. Гурт рифлений

1837		Fine	800,0	XF	4.500,0
1838		Fine	800,0	XF	4.500,0
1839		Fine	600,0	XF	3.500,0
1840		Fine	600,0	XF	3.500,0
1841		Fine	600,0	XF	3.500,0
1842		Fine	600,0	XF	3.500,0
1843		Fine	700,0	XF	5.000,0
1844		Fine	600,0	XF	3.500,0
1845		Fine	700,0	XF	5.000,0
1846		Fine	600,0	XF	3.500,0
1847		Fine	600,0	XF	3.500,0
1848		Fine	600,0	XF	3.500,0

Рік Тираж Якість Ціна

∅ 20,0 мм. Золото-900-ї проби, 5,66 г. Гурт рифлений

1848		Fine	300,0	XF	1.250,0
------	--	------	-------	----	---------

4 дуката

∅ 40,0 мм. Золото 986-ї проби, 14,0 г. Гурт рифлений

1837	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1838	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1839	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1840	A	Fine	1.250,0	XF	8.000,0
1841	A	Fine	1.250,0	XF	8.000,0
1842	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1843	A	Fine	1.250,0	XF	8.000,0
1844	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1845	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1846	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1847	A	Fine	1.500,0	XF	10.000,0
1848	A	Fine	1.250,0	XF	8.000,0
	E	Fine	2.000,0	XF	12.500,0

Королівство Ломбардія та Венеція (1822–1862 рр.)

Максим Загребя,
Олександр Каглян (Київ)

Рік Тираж Якість Ціна

1 центезімо

∅ 18 мм. Мідь, 1,75 г. Гурт гладкий

Рік	Літера	Тираж	Якість	Ціна
1822	A		RARE	
	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1834	M	Fine	30,0 XF	175,0
	V	Fine	30,0 XF	175,0
1839	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1843	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1846	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	40,0 XF	175,0
1849	M	Fine	100,0 XF	350,0
1850	M	Fine	120,0 XF	400,0
1852	M		RARE	

∅ 15,0 мм. Мідь, 1,1 г. Гурт гладкий

1852	M	Fine	15,0 XF	100,0
	V	Fine	15,0 XF	100,0

3 центезімо

∅ 22 мм. Мідь, 5,25 г. Гурт гладкий

Рік	Літера	Тираж	Якість	Ціна
1822	A		RARE	
	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1834	M	Fine	30,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1839	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1843	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0
1846	M	Fine	25,0 XF	150,0
	V	Fine	25,0 XF	150,0

Рік Тираж Якість Ціна

1849	M	Fine	50,0 XF	350,0
1850	M	Fine	50,0 XF	350,0
1852	M	Fine	100,0 XF	550,0

∅ 19,0 мм. Мідь, 3,3 г. Гурт гладкий

1852	M	Fine	10,0 XF	150,0
	V	Fine	10,0 XF	150,0

5 центезімо

∅ 24 мм. Мідь, 8,75 г. Гурт гладкий

Рік	Літера	Тираж	Якість	Ціна
1822	A		RARE	
	M	Fine	50,0 XF	200,0
	V	Fine	50,0 XF	200,0
1834	M	Fine	75,0 XF	250,0
	V	Fine	65,0 XF	250,0
1839	M	Fine	50,0 XF	250,0
	V	Fine	50,0 XF	250,0
1843	M	Fine	50,0 XF	250,0
	V	Fine	100,0 XF	400,0
1846	M	Fine	50,0 XF	250,0
	V	Fine	50,0 XF	250,0
1849	M	Fine	35,0 XF	300,0
1850	M	Fine	50,0 XF	550,0

∅ 22,5 мм. Мідь, 5,5 г. Гурт гладкий

1852	M	Fine	15,0 XF	175,0
	V	Fine	20,0 XF	150,0

Рік Тираж Якість Ціна

5/10 нових сольдо

∅ 17,0 мм. Мідь, 1,7 г. Гурт рифлений

1862	A	12.490.000	Fine	6,0 XF	75,0
	B	5.960.000	Fine	8,0 XF	100,0
	V	1.915.000	Fine	10,0 XF	100,0

10 центезімо

∅ 30,0 мм. Мідь, 17,5 г. Гурт гладкий

1849	M	Fine	125,0 XF	550,0
------	---	------	----------	-------

∅ 26,0 мм. Мідь, 10,5 г. Гурт гладкий

1852	M	Fine	RARE	
	V	Fine	50,0 XF	350,0

15 центезімо

∅ 31,0 мм. Мідь, 16,4 г. Гурт гладкий

1851	V		RARE	
1852	M		RARE	
	V	Fine	1.000,0 XF	3.500,0

Монети Австрійської імперії

Рік Тираж Якість Ціна

1 новий сольдо

Ø 19,0 мм. Мідь, 3,3 г. Гурт рифлений

1862	A	22.270.000	Fine	7,0	XF	75,0
	B	8.970.000	Fine	10,0	XF	90,0
	V	9.390.000	Fine	15,0	XF	120,0

1/4 ліри

Ø 16 мм. Срібл -600-ї проби, 1,6 г. Гурт гладкий

1822	A	Fine	100,0	XF	900,0
	M	Fine	75,0	XF	300,0
	V	Fine	75,0	XF	300,0
1823	A			RARE	
	M	Fine	75,0	XF	300,0
	V	Fine	200,0	XF	1.500,0
1824	M	Fine	200,0	XF	1.500,0
	V	Fine	75,0	XF	600,0
1835	H			RARE	

Ø 16 мм. Срібл -600-ї проби, 1,6 г. Гурт гладкий

1835	A			RARE	
1837	A			RARE	
	V	Fine	300,0	XF	3.000,0
1838	V	Fine	300,0	XF	3.000,0
1839	V	Fine	500,0	XF	3.000,0
1840	V	Fine	500,0	XF	3.000,0
1841	V	Fine	350,0	XF	3.000,0
1842	V	Fine	350,0	XF	3.000,0
1843	V	Fine	300,0	XF	3.000,0
1844	V	Fine	300,0	XF	3.000,0

1/2 ліри

Ø 18,0 мм. Срібл 900-ї проби, 2,16 г. Гурт гладкий

1821	A			RARE	
1822	A	Fine	150,0	XF	1.500,0
	M	Fine	75,0	XF	500,0
	V	Fine	75,0	XF	500,0

Рік Тираж Якість Ціна

1823	A	Fine	200,0	XF	2.000,0
	M	Fine	75,0	XF	500,0
	V	Fine	250,0	XF	2.500,0
1824	M	Fine	75,0	XF	500,0
	V			RARE	
1835	H			RARE	

Ø 18,0 мм. Срібл 900-ї проби, 2,16 г. Гурт гладкий

1835	A			RARE	
1837	A			RARE	
	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1838	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1840	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1841	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1842	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1843	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1844	V	Fine	750,0	XF	5.000,0

Ø 18,0 мм. Срібл 900-ї проби, 2,2 г. Гурт гладкий

1854	V	Fine	500,0	XF	3.500,0
1855	V	Fine	750,0	XF	5.000,0

Ліра

Ø 22,0 мм. Срібл 900-ї проби, 4,35 г. Гурт гладкий

1822	A	Fine	500,0	XF	2.500,0
	M	Fine	100,0	XF	750,0
	V	Fine	100,0	XF	750,0
1823	A	Fine	250,0	XF	1.500,0
	M	Fine	100,0	XF	750,0
	V	Fine	200,0	XF	2.000,0
1824	M	Fine	100,0	XF	1.000,0
1825	M	Fine	500,0	XF	2.500,0
1835	H			RARE	

Ø 22,0 мм. Срібл 900-ї проби, 4,35 г. Гурт гладкий

Рік Тираж Якість Ціна

1835	A			RARE	
1837	A			RARE	
	V	Fine	700,0	XF	5.000,0
1838	V	Fine	900,0	XF	6.000,0
1839	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1840	V	Fine	1.250,0	XF	7.000,0
1841	V	Fine	1.250,0	XF	7.000,0
1842	V	Fine	1.250,0	XF	7.000,0
1843	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1844	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0

Ø 22,0 мм. Срібл 900-ї проби, 4,35 г

1852	V	Fine	300,0	XF	1.500,0
1853	V	Fine	300,0	XF	1.500,0
1854	V	Fine	500,0	XF	3.000,0
1855	V	Fine	550,0	XF	5.000,0
1856	V	Fine	500,0	XF	5.000,0
1858	V			RARE	

1/2 скудо (Гульден – 3 ліри)

Ø 30,5 мм. Срібл 900-ї проби, 13,0 г. Гуртовий наліс

1822	A	Fine	200,0	XF	1.250,0
	M	Fine	100,0	XF	600,0
	V	Fine	125,0	XF	600,0
1823	A	Fine	250,0	XF	1.250,0
	M	Fine	150,0	XF	750,0
	V			RARE	
1824	M	Fine	125,0	XF	650,0
	V	Fine	125,0	XF	650,0
1825	A			RARE	
	M			RARE	
	V	Fine	125,0	XF	750,0
1826	M			RARE	
	V	Fine	150,0	XF	1.000,0
1827	M			RARE	
	V	Fine	200,0	XF	1.250,0
1835	A			RARE	

Монети Австрійської імперії

Рік Тираж Якість Ціна

Ø 30,0 мм. Срібло 900-ї проби, 13,0 г. Гуртовий напис

1835	A			RARE	
1837	A			RARE	
	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1838	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1839	V	Fine	1.000,0	XF	6.000,0
1840	V	Fine	750,0	XF	5.000,0
1841	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1842	V	Fine	850,0	XF	5.000,0
1843	V	Fine	850,0	XF	6.000,0
1844	V	Fine	800,0	XF	5.000,0
1845	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1846	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0

Ø 33,0 мм. Срібло 900-ї проби, 13,0 г. Гуртовий напис

1853	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
------	---	------	---------	----	---------

Скудо (Талар – 6 лір)

Ø 38,50 мм. Срібло-900-ї проби, 25,985 г. Гуртовий напис

1816	M			RARE	
1821	A			RARE	

Рік Тираж Якість Ціна

1822	A			RARE	
	M	Fine	225,0	XF	1.350,0
	V	Fine	225,0	XF	1.350,0
1823	A			RARE	
	M	Fine	225,0	XF	1.350,0
	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1824	A			RARE	
	M	Fine	150,0	XF	1.250,0
	V	Fine	150,0	XF	1.500,0
1825	A			RARE	
	M	Fine	125,0	XF	1.350,0
	V	Fine	100,0	XF	1.350,0
1826	M	Fine	125,0	XF	1.350,0
	V	Fine	100,0	XF	1.350,0
1827	M	Fine	125,0	XF	1.500,0
	V	Fine	150,0	XF	1.500,0
1828	M	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
	V	Fine	900,0	XF	6.000,0
1829	M	Fine	175,0	XF	1.250,0
	V	Fine	800,0	XF	6.000,0
1830	M	Fine	175,0	XF	1.500,0
	V	Fine	150,0	XF	1.500,0
1831	M	Fine	125,0	XF	1.500,0
	V	Fine	150,0	XF	1.500,0
1832	V			RARE	
1835	A			RARE	

Ø 38,5 мм. Срібло 900-ї проби, 26,0 г. Гуртовий напис

1835	A			RARE	
1837	A			RARE	
	M	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
	V	Fine	1.000,0	XF	7.500,0
1838	V	Fine	1.500,0	XF	9.000,0
1839	V	Fine	1.000,0	XF	7.000,0
1840	V	Fine	1.000,0	XF	7.000,0
1841	V	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
1842	V	Fine	1.000,0	XF	6.500,0
1843	V	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
1844	V	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
1845	V	Fine	1.250,0	XF	7.500,0
1846	V	Fine	1.000,0	XF	7.500,0

Рік Тираж Якість Ціна

Ø 38,5 мм. Срібло 900-ї проби, 26,0 г. Гуртовий напис

1853	V	Fine	1.000,0	XF	7.000,0
------	---	------	---------	----	---------

1/2 совано (20 лір)

Ø 21,0 мм. Золото 900-ї проби, 5,7 г. Гуртовий напис

1820	M			RARE	
1822	A			RARE	
	M	Fine	2.500,0	XF	5.000,0
	V	Fine	2.500,0	XF	5.000,0
1823	A			RARE	
1831	A	Fine	2.500,0	XF	5.000,0
	M	Fine	2.500,0	XF	5.000,0

Ø 21,0 мм. Золото 900-ї проби, 5,7 г. Гуртовий напис

1835	A			RARE	
	M	Fine	2.500,0	XF	5.000,0

Монети Австрійської імперії

Рік Тираж Якість Ціна

∅ 20,0 мм. Золото 919-ї проби, 5,7 г. Гуртовий напис

Рік	М	Якість	Ціна
1835	M	RARE	
1837	A	RARE	
	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1838	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1839	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1840	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1841	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1842	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1843	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1844	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1845	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1846	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1847	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1848	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1849	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0

∅ 20,0 мм. Золото 919-ї проби, 5,7 г. Гуртовий напис

1853	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1854	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1855	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1856	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0

Рік Тираж Якість Ціна

Соврано (40 лір)

∅ 28,5 мм. Золото 900-ї проби, 11,3 г. Гуртовий напис

Рік	М	Якість	Ціна
1820	M	RARE	
1822	A	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
	V	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1823	A	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1824	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1826	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1827	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1828	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1829	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1830	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
1831	A	Fine	3.500,0 XF 7.500,0
	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0

∅ 28,5 мм. Золото 900-ї проби, 11,3 г. Гуртовий напис

1835	A	RARE	
	M	Fine	3.500,0 XF 7.500,0

Рік Тираж Якість Ціна

∅ 26,0 мм. Золото 900-ї проби, 11,3 г. Гуртовий напис

1835	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1837	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1838	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1839	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1840	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1841	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1842	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1843	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1844	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1845	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1846	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1847	A	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
	V	Fine	2.500,0 XF 5.000,0
1848	M	Fine	2.500,0 XF 5.000,0

∅ 26,0 мм. Золото 900-ї проби, 11,3 г. Гуртовий напис

1853	M	Fine	3.500,0 XF 15.000,0
1854	M	Fine	3.500,0 XF 15.000,0
	V	Fine	5.000,0 XF 25.000,0
1855	M	Fine	3.500,0 XF 15.000,0
	V	Fine	5.000,0 XF 25.000,0
1856	M	Fine	3.500,0 XF 15.000,0
	V	Fine	5.000,0 XF 25.000,0

Монетна система італійських земель Австрійської імперії (до 1857 р.)

100 чентензімо = 20 сольді = 1 ліра
 1 ліра = 20 сольді = 20 крейцерів
 6 лір = 1 скудо = 1 таляр
 14 лір = 1 дукат
 40 лір = 1 соврано

Ломбардійська республіка (1848–1849 рр.)

Рік	Тираж	Якість	Ціна
-----	-------	--------	------

5 лір

1848 M VF 700,0 Unc. 4.000,0

Ø 37,0 мм. Срібло 900-ї проби, 22,5 г. Гурт рифлений

20 лір

1848 Fine 1.000,0 XF 2.500,0

Ø 22,0 мм. Золото 900-ї проби, 6,45 г

40 лір

1848 Fine 1.750,0 XF 4.000,0

Ø 27,0 мм. Золото 900-ї проби, 19,9 г

Венеціанська республіка (1848–1849 рр.)

Рік	Тираж	Якість	Ціна
-----	-------	--------	------

1 центезімо

1849 Fine 125,0 XF 500,0

1849 Z.V. Fine 15,0 XF 50,0

Ø 18 мм. Мідь, 1,00 г. Гурт гладкий

3 центезімо

1849 Z.V. Fine 15,0 XF 50,0

Ø 22,5 мм. Мідь, 3,00 г. Гурт гладкий

5 центезімо

1849 Z.V. Fine 20,0 XF 75,0

Ø 24,5 мм. Мідь, 5,00 г. Гурт гладкий

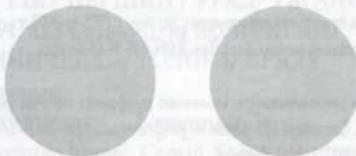
15 центезімо

1849 Z.V. Fine 25,0 XF 150,0

Ø 18,0 мм. Срібло 229-ї проби, 3,2 г. Гурт гладкий

25 центензімо

1849 Z.V. RARE

Ø 20,0 мм. Срібло 600-ї проби, 1,6 г. Гурт гладкий

Рік	Тираж	Якість	Ціна
-----	-------	--------	------

5 лір

1848 V VF 750,0 Unc. 3.500,0

1848 V VF 1.000,0 Unc. 4.500,0

Ø 37,0 мм. Срібло 900-ї проби, 22,5 г

Гуртовий напис: DIO BENEDITE

Гуртовий напис: DIO BENEDETE

1848 VF 750,0 Unc. 4.000,0

Ø 37,0 мм. Срібло 900-ї проби, 22,5 г. Гуртовий напис

20 лір

1848 M Fine 1.000,0 XF 2.500,0

Ø 21,0 мм. Золото 900-ї проби, 5,45 г. Гуртовий напис

Бажаючи опублікувати своє оголошення про купівлю – продаж – обмін колекційного матеріалу необхідно надіслати на адресу редакції текст (не більш як 200 знаків) на «ТАЛОНІ ОГОЛОШЕНЬ». За цієї умови публікується безкоштовно.

Желающим опубликовать своё объявление о купле – продаже – обмене коллекционного материала необходимо прислать в адрес редакции текст (до 200 знаков) на «ТАЛОНЕ ОБЪЯВЛЕНИЙ», который дает право на бесплатную публикацию.

Anybody, who wants to publish an advertisement about purchase–sale–change of collection items, has to send a text on «ADVERTISEMENT COUPON» (up to 200 signs) in the address of the editorial board. The coupon gives a right of free publication.

Diejenigen, die ihre Anzeigen ueber den Ein–und Verkauf, Austausch von Sammlungen zu veroeffentlichen wuenschen, haben an die Adresse der Redaction einen Text (bis zu 200 Zeichen) auf dem ANZEIGE–TALON zukommen zu lassen, der Ihnen das Recht auf die unentgeltliche Veroeffentlichung gibt.

КУПЛЮ · BUY · ANKAUF

Куплю: печатки церковей (кирх) немцев-поселенцев Юга Украины XIX–XX ст. (ми їх отписки), колокольчики «Дар Валдая». Тел. 8-066-298-3237.

Куплю старі, до 1939 р., поштові листівки за ціною 50–100 гривень з видами м. Городенки, с. Раківець, с. Чорноліця, с. Клішківців. Олександр, Київ, тел. (044) 4504637, після 20 год.

Куплю банкноти країн СНД 1991–2000 рр. вул. Чорноти, 16, м. Галич, Івано-Франківська обл., 77100. хата@mail15.com. Мирослав Медвідь.

Куплю хрест «За перший зимовий похід» (перший випуск) та інші Українські відзнаки періоду визвольної боротьби за незалежність тел. 8 067 447 76 70

Куплю ордена і медалі СССР і Росії, воєнну атрибутику времен ВОВ. А/Я 336, Харьков, 61052. тел. 067 604 92 07.

Куплю, обміню, продаю: банкноти України 1917–1920 рр., 1942 р. – Рівне, 1991–1996 рр., «кологоспні гроші», монети, поштові марки України, конверти, листівки (1991–2007 рр.). I offer all Ukrainian stamps, covers, cards, bones, «collective-farm» paper money. Любомир Шафран, а/с 225, Кам'янець-Подільський, 32313, Україна.

Куплю нагороди Росії і СССР. Анатолій Федорович, А/Я 336, Харьков, 610052, тел. 8-067-604-92-07.

Куплю літературу по нумізматиці, в том числі журнали на иностранных языках. Можно блу, Ксероксы и CD не предлагать. Тел. 8-095-130-60-63. E-mail: disyatnik@ukr.net.

Куплю, обміню монети, бони, жетони. Шукаю колег по колекціонуванню. Маркович Микола Миколайович, вул. Івана Франка, 21, кв. 7, с-ще Добротвір, Кам'янка-Бузький р-н, Львівської обл., 80411.

Автографы известных политических, государственных деятелей современного мира. Президентов, Глав Правительств и Парламентов, членов Королевских семей, лидеров политических партий, известных политиков, депутатов, губернаторов, конституционных монархов, руководителей религиозных конфессий. Сainский Николай Андреевич, ул. Ленина, 26, кв. 16, пгт. Куйбышево, Запорожская обл. 71001. E-mail: zainskiy@zr.ukrtel.net.

Куплю, обміню марки, конверти, поштові карточки с оригинальной маркой СССР; марки Украины в листах; банкноти, монети всех стран, награды и наградные знаки СССР. Отвечу на все письма. Жильцов В. Н., а/я 233, Борислав, Львовская обл., 82300. Тел. 032 48 512 75 (после 20.00).

Колекційну бони України (загальнодержавні, місцеві, «кологоспні», а також українські жетони різноманітного функціонального призначення. Чекаю пропозицій. Власик Олександр М., вул. Корецька, 107, Березне, Рівненської обл., 43600. тел. (097) 379 53 55.

Медаль за успішне окончание школы, значок депутата Верховного Совета СССР, Украины. Тел. (06262) 33 493. slavnik@pisem.net

Кольорові діапозитиви (слайди) або кольорові фотографії державних паперових грошей України 1917–1920 рр., Радянської Української республіки 1919 р. (у відмінній якості). Маю на обмін бони і монети Росії, СРСР, Польщі. Петро Кравчук, смт Любешів, Волинська обл., 42200.

ПРОДАМ · SALE · VERKAUF

Автор вишле книгу «Скарби Черкащини» (А5, 120 стор., 390 фото монет) ціною 42 грн. У книзі описані знахідки античних, середньовічних та російських монет на Черкащині. Переказ надіслати: Шостопау А. А/С 219, Черкаси, 18000. Тел. +38-097-920-2854.

Продам памятные рубли России и СССР. Тел. 8 067-604-9207.

Продам почтовые блоки и марки СССР по каталогу ЦФА №405 (картонка) №1362, №1363, №26511 (на конверте), №27141, №30851, пробы. Тел. 8 067-604-9207.

Куплю серебряные монеты от 1кг. и выше. Геннадий 8-067-999-83-78

Куплю памятки советской эпохи (В.И.Ленина и др.). Геннадий 8-067-999-83-78

Продаю серебряные монеты Молдавии и Приднестровья. Владимир. E-mail: vlad367@mail.ru. Тел. +373 22 537 963.

Пропоную каталоги по нумізматиці зарубіжних видань: Krause, Schoen, Pick, та інші; а також по українським бонам та монетам. Попель Аркадій, А/С 100, Львів, 79000. Тел. 8 067 395 00 89.

Продам полную коллекцию монет Украины с 1995 по 2007 гг. включительно (нейзмилбер). Тел. 8-096-106-44-95 Володя.

Продам дипломированную коллекцию телефонных карточек Украины и мира. Стоимость 550 гривен. v_f_glin@rc.vinnitsa.com Моб +380972319012. Виталий.

Продам или обменяю монеты, почтовые марки мира, спичечные и винные этикетки, старые патефонные пластинки, литературу по филателии. Нужен каталог «Михель» том 3 Европа. Игорь Спица, ул. Виктевича 7/53, Кацивели, Крым, 98688.

Годинник з подвійним боєм маятників та годинники маятникові настінні ОЧЗ 1960 р. Або поміняю на монети. Тел. (097) 842 0675.

Автор вышлет наложенным платежом свои недорогие каталоги монет и бон Украины, России, Европы, Мира 20 века с подробным описанием изображений на них и оценкой в долларах США. Бадаев С., Перемоги 121-6, Чернигов, 14038. Тел. (0462) 63 68 71.

Продам древние китайские монеты династии «Северная Сун» (960–1127 гг.), около 2000 шт. Не считая мелких разновидностей (которых очень много) – около тридцати разновидностей по почеркам. Желательно оптом. Комаров Д. В. Главпочтамт до востребования, Благовещенск, Амурская обл., 675000, Россия.

Продам реставратором фотометр ФМ65, 1961 г., новый, полный комплект. Назначение – цветовые измерения белизны, прозрачности и блеска бумаги, ткани. Сравнительный микроскоп. Оникиенко Павел, с. Герасюковка, Марковский р-н, Луганская обл., 92413. Тел. (066) 800 27 66.

PIZNE · PAZHOE · MISCELLANEOUS · DIVERSES

Таранюк В.В!

Зв'яжіться з редакцією стосовно вашого замовлення.

Реставрую, виробляю, реалізую копії та муляжі ікон, монет. Сітчук Олександр Федорович, вул. Чубинського, 11, м. Коростопіль, Рівненської обл., 23801. Тел. 803-657, 8-096-303-7634.

Організую виставки колекцій в місті Луцьк (бажано не традиційних. Анатолій Олексійович, пр. Перемоги 15/10, Луцьк, Волинська обл., 43005, тел. (050) 713 8816, (0322) 780 236.

Ischu kontakt s obmenom monet, stariny, antiqa, plastikowye telekarty, do 1915 pocztowki, na odkrytych s vidami Czernowitz-Cernauti, Bukowina, cz_tz@hotmail.com, pisat polski-ukrainski-russki

Коллекционирую монеты, боны. Ищу колег по увлечению. А/Я 590, Краматорск, 84306, Украина.

Максим Загреба

**МОНЕТИ УКРАЇНИ
1992–2007**

Каталог

Видання 3-тє, доповнене

Київ, 2007 р.
Формат 145 × 215 мм,
м'яка обкладинка, 128 с.

Зображення, технічні параметри та ринкові ціни на монети України 1992–2007 рр. карбування у двох станах збереження.

Різновиди обігових монет штемпельного характеру зведено у таблиці. До каталогу також включено жетони, медалі та сувенірну продукцію Монетного двору НБУ. Українською мовою. Ціни в українських гривнях.

Ціна з пересилкою поштою по Україні
1 примірник – 22 грн.
5 примірників – 100 грн.

Максим Загреба,
Сергій Яценко

**МОНЕТИ БІЛОРУСІ,
МОЛДОВИ
та ПРИДНІСТРОВ'Я**

Київ, 2007 р.
Формат 145×215 мм,
м'яка обкладинка, 64 с.

Каталог містить зображення, технічні параметри та ринкові ціни на монети Білорусі (з 1996 р.), Молдови (з 1992 р.), Придністровської Молдавської республіки (з 2000 р.). Ціни в українських гривнях. Мова – українська.

Ціна з пересиланням поштою по Україні – 20,- грн.

Повторне повідомлення
виписано _____ (дата) **О П Л А Т А**
Плата за доставку _____ грн. _____ коп.
Підлягає до оплати _____ (підпис)

Найменування місця оплати, відбиток контрольно-гербової печатки	Дата	Номер	Сума
Відмітка про пред'явлений документ і розписка одержувача			
Пред'явлений _____ Серія _____ № _____ Виданий _____ р.			
Ким _____ (найменування організації, що видала документ)			
Паспорт прописаний* _____ (де, коли та за якою адресою)			
Сума _____ (гривні літерами, копійки цифрами)			
Одержав * _____ р. _____ (підпис одержувача)			

Оплатжено (перехрещено на розрахунковий рахунок) _____ (підпис працівника зв'язку, дата переказування)
Відмітки про досилання, повернення та причину неоплати _____ (відбиток календ.шт. місця одержання)

Зателефонуйте за номером _____, і поштовий переказ (у разі, якщо сума не перевищує двадцяти неоподаткованих мінімумів) Вам буде доставлено додому.
Видача провадиться за адресою _____ з _____ до _____ перерва з _____ до _____
Прізвище, ім'я, по батькові та адреса відправника _____
Для письмового повідомлення _____ (відбиток календ.шт. місця одержання)

Повторне повідомлення
виписано _____ (дата) **О П Л А Т А**
Плата за доставку _____ грн. _____ коп.
Підлягає до оплати _____ (підпис)

ЗРАЗОК

Найменування місця оплати, відбиток контрольно-гербової печатки	Дата	Номер	Сума
Відмітка про пред'явлений документ і розписка одержувача			
Пред'явлений _____ Серія _____ № _____ Виданий _____ р.			
Ким _____ (найменування організації, що видала документ)			
Паспорт прописаний* _____ (де, коли та за якою адресою)			
Сума _____ (гривні літерами, копійки цифрами)			
Одержав * _____ р. _____ (підпис одержувача)			

Оплатжено (перехрещено на розрахунковий рахунок) _____ (підпис працівника зв'язку, дата переказування)
Відмітки про досилання, повернення та причину неоплати _____ (відбиток календ.шт. місця одержання)

Зателефонуйте за номером _____, і поштовий переказ (у разі, якщо сума не перевищує двадцяти неоподаткованих мінімумів) Вам буде доставлено додому.
Видача провадиться за адресою _____ з _____ до _____ перерва з _____ до _____
Прізвище, ім'я, по батькові та адреса відправника **Андрієнко Андрій Андрійович**
вул. Андрієвська, 2, кв. 2, Андрієвськ, Полтавська обл. 01010
Для письмового повідомлення _____ (відбиток календ.шт. місця одержання)
Журнали: 1, 2, 3, 4, – 2006
Файли: А3 – 1 шт., А4 – 2 шт., А5 – 2 шт.,
Книга: М. Загреба «Монети Білорусі ...» – 1 шт.
Альбом для монет К4-ВС-6 ст. – 1 шт.

Петр III, 1762.
1 рубль 1762 года, Санкт-Петербург. 23,96 г. Очень редкая в такой сохранности. Превосходный экземпляр.

Иван III, 1740–1741.
Полтина 1741 года, Санкт-Петербург. 13,05 г. Превосходный экземпляр с легкой пагиной большой редкости.

За усердие.
Гравер В. Алексеев. Наградная медаль. Учреждена в 1801 году. Выдавалась купцам, мещанинам и жителям национальных окраин за услуги правительству.

Изображение уменьшено

Хронограмма, 1709.
Граверы С. Юдин, И. Г. Егер, поздняя чеканка XIX века. Изображение Петра на коне, внизу – поверженный солдат. На заднем плане сцена сражения и панорама города.

Аукционы 136 – 139
в Оснабрюке
10–14 марта 2008 года

Закажите Ваши личные каталоги сегодня!

Каталог 136: Античные монеты острова Крита – Коллекция док. Брукхард Трегер • Монеты Античного мира.

Каталог 137: Коллекция de Wit – 1000 years of European coinage часть III.

Каталог 138: Золото и серебро Италии и Ватикана • Монеты и медали средних веков и настоящего времени • Коллекция Wied.

Каталог 139: Золото • Золотые и серебряные русские монеты и медали • Немецкие монеты с 1871 года.

Сотрудничайте с нами –
Выставляйте Ваши монеты у нас!

Tel: +49 (0) 541 96 20 20

Email: service@kuenker.de

По всему миру всегда с Вами:

www.kuenker.de

Fritz Rudolf Künker GmbH & Co. KG
Gutenbergstraße 23 · 49076 Osnabrück
Germany · www.kuenker.com

Журнали, файли, альбоми та книжки з рубрики «Книжкова крамниця» можна замовити і отримати поштою, надіславши поштовий переказ на адресу редакції.

Зразок заповнення поштового переказу див. на стор. 47-48.

Пропозиція дійсна до 15 червня 2008 р.

ІНДЕКС 49409

E-mail: numismat@j.kiev.ua
www.numismatics.kiev.ua

Наявність в редакції журналів «Нумізmatика і фалеристика» та вартість з пересилкою поштою по Україні			Ціна за один номер	Ціна за річний комплект
1	1997 р.	№ - - - 4	15,0 грн	-
2	1998 р.	№ - 2, 3, 4		57,0 грн
3	1999 р.	№ - 2, 3, 4		57,0 грн
4	2000 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
5	2001 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
6	2002 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
7	2003 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
8	2004 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
9	2005 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
10	2006 р.	№ 1, 2, 3, 4		57,0 грн
11	8 будь-яких номерів, вказаних в п.1-10			112,0 грн
12	12 будь-яких номерів, вказаних в п.1-10			165,0 грн
13	16 будь-яких номерів, вказаних в п.1-10			216,0 грн
14	20 будь-яких номерів, вказаних в п.1-10			265,0 грн
15	24 будь-яких номерів, вказаних в п.1-10			312,0 грн
16	Комплект 1997-2001 рр., 20 журналів			265,0 грн
17	Ювілейна підшивка 1997-2001 рр. з 20 журналів (шкіряне опрацювання, гальванопластика)			650,0 грн
18	Комплект 2002-2006 рр., 20 журналів			265,0 грн
19	Ювілейна підшивка 2002-2006 рр. з 20 журналів (шкіряне опрацювання, гальванопластика)			650,0 грн
20	Комплект 1997-2006 рр., 20 журналів			510,0 грн
21	2007 р.	№ - 2, 3, 4	17,5 грн	-
22	2008 р.	№ 1	17,5 грн	-

Альбоми для монет					
Конфігурація та вартість з пересилкою поштою по Україні					
		6 сторінок		10 сторінок	
K4 110x170 мм	А - ячейки	25x25 мм	46,0 грн	А - ячейки	25x25 мм
	В - ячейки	33x33 мм		В - ячейки	33x33 мм
	С - ячейки	50x50 мм		С - ячейки	50x50 мм
	АВ - ячейки	25x25 мм (2 ст.) 33x33 мм (4 ст.)		АВ - ячейки	25x25 мм (4 ст.) 33x33 мм (6 ст.)
	ВС - ячейки	33x33 мм (2 ст.) 50x50 мм (4 ст.)		ВС - ячейки	33x33 мм (4 ст.) 50x50 мм (6 ст.)
	АВС - ячейки	25x25 мм (2 ст.) 33x33 мм (2 ст.) 50x50 мм (2 ст.)		АВС - ячейки	25x25 мм (2 ст.) 33x33 мм (4 ст.) 50x50 мм (4 ст.)
K6 160x220 мм	А - ячейки	25x25 мм	81,0 грн	А - ячейки	25x25 мм
	В - ячейки	33x33 мм		В - ячейки	33x33 мм
	С - ячейки	50x50 мм		С - ячейки	50x50 мм
	АВ - ячейки	25x25 мм (2 ст.) 33x33 мм (4 ст.)		АВ - ячейки	25x25 мм (4 ст.) 33x33 мм (6 ст.)
	ВС - ячейки	33x33 мм (2 ст.) 50x50 мм (4 ст.)		ВС - ячейки	33x33 мм (4 ст.) 50x50 мм (6 ст.)
	АВС - ячейки	25x25 мм (2 ст.) 33x33 мм (2 ст.) 50x50 мм (2 ст.)		АВС - ячейки	25x25 мм (2 ст.) 33x33 мм (4 ст.) 50x50 мм (4 ст.)

ФАЙЛИ (230x298 мм)				
Файли	№ з/п	Кількість ячеек	Розмір ячеек мм	Ціна з відправленням поштою
ДЛЯ МОНЕТ	А3	12 (3x4)	67x72	5 шт. у будь-якій комплектації - 60,0 грн
	А4	24 (4x6)	50x47	
	А5	35 (5x7)	40x40	
	А6	48 (6x8)	32x34	
	А7	70 (7x10)	27x27	
	А8	96 (8x12)	25x23	
ДЛЯ БАНКНОТ	А9	117 (9x13)	20x20	10 шт. у будь-якій комплектації - 110,0 грн
	Б1	1	203x294	20 шт. у будь-якій комплектації - 205,0 грн
	Б2	2 (1x2)	203x145	
	Б3	3 (1x3)	203x97	
Б4	4 (1x4)	203x70		
ДЛЯ НАГОРОД	В4	9 (3x3)	68x108	

Не забудьте зазначити у талоні поштового переказу порядковий номер та кількість.